

ЛЕМКІВЩИНА LEMKIVSHCHINA

PIK XV, Ч. 2

ЛІТО — 1993 — SUMMER

VOL.XV, No. 2

НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ
У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY IN
A FREE UKRAINIAN STATE

ЛЕМКІВЩИНА

LEMKIVSHCHYNA

ВИДАЄ ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ / PUBLISHED BY ODLWU, INC.

RIK XV, Ч. 2

ЛІТО — 1993 — SUMMER

VOL. XV, No 2

Відійшов у Вічність Його Святість Патріярх Мстислав I	1
Відзначення Великого Голоду	1
бч: Українсько-польська співпраця	2
I. Киризюк: З циклю "Білій вірш з білого неба"	3
Є. Федоронько: Чертеж — село на Лемківщині	4
П. Лопата: Питання мови в минулому на Пряшівщині	10
I. Киризюк: Доля	10
I. Лико: Невигоені польсько-українські рани	11
Б. Жеппинський: Слідами Никифора Лещишака	15
Новини з Підлящшя	16
Новини з України	18

Lemkivshchyna:

I. Terefenko: Tragedy Beyond "The Curzon Line"	19
News items	22

З життя Організації:

Резолюції ХХIII Крайового З'їзду ООЛ	23
КУ ООЛ привітала II З'їзд Об'єднання Українців у Польщі	24
З діяльності Об'єднання Лемків Канади	25
Допомога Українським школам у Польщі	26
Загальні збори	26
Вітаємо нових членів	27

Весільні дзвони. Вінчання молодої пари в Нюарку	29
--	----

Вшанування пам'яті Ореста Зілинського. <i>M. Mushynka</i>	30
---	----

Відійшли від нас:

M. Мушинка: Умерла найстарша лемківська співачка М. Макара	31
П.Г.: Посмертна загадка: Дмитро Стефура	32
Коляда 1992-93: Список жертвовавців (продовження)	32
Пожертви	обкл.

На обкладинці: Надя Коковська в лемківському одязі. 1934 р. Фото Б.Ч.
Cover: Nadia Kokov's'ka in original Lemko costume, 1934. Photo by B.C.

Редактує колегія

Головний редактор — д-р Петро Матіашек

Мистецьке оформлення обкладинки: Михайло Черешньовський

Cover design by Mykhailo Cherešniovskyyi

КРАЙОВА УПРАВА ООЛ

ЕКЗЕКУТИВА

Марія Дупляк	голова
Володимир Кікта	1-ий заст. голови
Ярослав Кравчишин	2-ий заст. голови
Зенон Войтович	секретар
Стефан Косцьолек	фінансовий
д-р Іван Гвозда	член Президії
Мирон Мицьо	член Президії

РЕФЕРЕНТУРИ

Юрій Ковальчик	допоміжний
Іван Сорока	організаційний
Микола Грицков'ян	зовнішні зв'язки
Стефан Гованський	куратор музею
Микола Дупляк	заст. куратора музею
Іван Гресь	культ.-освітній
Василь Гаргай	реф. до справ молоді
Марія Корабель	пресова
Іван Васічко	вільний член
Теодор Малинськ	вільний член
Петро Русинко	вільний член

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Леся П'ех	голова
Леся Гой	член
Іван Філь	член

ТОВАРИСЬКИЙ СУД

Василь Майкович	голова
Іван Хомко	член
Юліян Котляр	член

Адреса Крайової Управи ООЛ:

ODLWU, Inc.
P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007

Адреса Редакції та Адміністрації:

"Lemkivshchyna" Magazine
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007 USA

Printed in USA by COMPUTOPRINT Corp.
35 Harding Avenue, Clifton, NJ 07011
Tel.: 1(201) 772-2166 Fax: 1(201) 772-1963

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ

ділиться сумною вісткою,
що 11-го червня 1993 року на 96-му році життя
відійшов у Вічність

Його Святість
Патріарх Київський і всієї України

МСТИСЛАВ I,

невтомний подвижник у змаганнях

за права Церкви й Народу,

основоположник

релігійно-культурного Центру в США,

визначний діяч на церковно-громадській

і національній ниві,

великий син України.

*Горем опечаленій Родині Покійного Патріарха,
всім вірним, духовенству і владикам УАПЦеркви
складаємо глибокі співчуття.*

КРАЙОВА УПРАВА ООЛ в АМЕРИЦІ

ВІДЗНАЧИТИ ВЕЛИКИЙ ГОЛОДОМОР – ОБОВ'ЯЗОК КОЖНОГО УКРАЇНЦЯ

"Люди, які забувають свою історію, є приречені її ще раз пережити".

Голодомор 1932-33 років — це найбільше народовбивство в історії, що знищило українське село, яке століттями було берегинею традицій і духовності українського народу. З того часу пройшло вже 60 років, а світ ще до сьогодні майже не знає, що над українцями провели комуністи експеримент геноциду, мільйонні жертви якого зобов'язують нас сказати світові правди про смерть невинних дітей і про душевні муки їхніх матерів. Треба також зробити всі заходи, щоб і ми, і наші діти в розсіянні пригадали собі цю трагічну сторінку нашої історії і разом з українським народом на рідних землях поєднались духовно, відзначаючи ДНІ СКОРБОТИ.

Саме з таких міркувань українські громадські централі, а саме УККА і УАКР при співчасті Союзу Українок Америки, Пласти, Товариства Українських Інженерів Америки та інших, створили Крайовий Комітет Вшанування Жертв Голодомору в Україні 1933 року в 60-ліття Великого Голоду. Програма, яку прийняв Комітет, має такі завдання: 1. Активно включитися у центральне відзначення в Україні; 2. Відбути наукову конференцію; 3. Зібрати і влаштувати архів експонатів про голод; 4. Допомогти видати на Україні великим тиражем (українською мовою) наукову працю Роберта Конквеста "Жнива скорботи"; 5. Подбати, щоб статті про голодомор з'явилися у впливових газетах і журналах; 6. Постаратись, щоб документальний фільм "Жнива розпачу" був висвітлений на телевізійних мережах; 7. Відбути першого червня "Крайовий День Скорботи", відзначаючи цей день відповідними програмами і урочистими Молебнями в усіх українських церквах США.

Закликаємо Вас об'єднатись в усіх осередках США у цій спільній дії, щоб разом з нашими братами на рідних землях, з слізами на очах, оновитись думкою невмирущості нашого народу, згадуючи безсмертні слова поета Симоненка: "НАРОД МІЙ є, НАРОД МІЙ ЗАВЖДИ БУДЕ!"

За Крайовий Комітет

Тарас Гунчак, голова

Петро Матіяшек, секретар

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКА СПІВПРАЦЯ

Від 24 до 26 травня 1993 р. Київ відвідував президент Річ Посполітої Польської — Лех Валенса. Візита його в Україні охоплювала крім Києва також Вінницю та Львів. В дарунку Україні він привіз автоматичну станцію контролі радіяційного забруднення повітря, архіви "Просвіти" періоду 1868-1923 років та рукописи міністра Архипенка.

В часі побуту в Києві він відбув зустріч з президентом України Леонідом Кравчуком, з прем'єр-міністром Леонідом Кучмою та рядом міністрів із його кабінету. У заключному слові обі сторони виявили готовість співпраці у створенні пропонованою Україною центрально-східно-європейської зони стабільності та безпеки.

Президент України Л. Кравчук стверджив, що відносини між обома державами матимуть характер стратегічного партнерства.

У поворотній дорозі Лех Валенса вступив до Вінниці та до Львова. Тут польський президент відвідав римо-католицьку катедру та Собор св. Юра, склав вінки під пам'ятником Міцкевича та Шевченка, на могилі Конопніцької та Франка, на цвинтарі "Львівських орлят" та Січових стрільців.

Хоч львів'яни зустрінули польського президента плякатами про катедральний Собор у Перешиблі, Лех Валенса на закінчення своєї поїздки по Україні заявив, що Україна нині може повністю розраховувати на Польщу.

Приїзд президента Польщі до Києва попередив ряд візитів його міністрів: оборони, внутрішніх справ та прем'єр-міністра Ганни Сухоцької. Вони приготували ґрунт для підпису цілого ряду нових договорів та поширення існуючого договору з травня 1992 р., підписаного обома президентами у Варшаві.

* * *

Якщо пригадати собі наставлення в Польщі до українців ще пару років тому назад, — то тяжко повірити у нинішню дійсність. І треба признати велику цивільну відвагу Леха Валенси у його виступах під час побуту на Україні. Причин на це багато: особистість президента Польщі, його спосіб дискусії, ширість та одвертість створили нову атмосферу для співпраці обох народів.

Нині ми залишимо на боці цілий комплекс економічних планів та політично-господарської співпраці, а обмежимося лише до політично-військових договорів та питання акції "Вієла".

Президент України виступив з пляном створення зони регіональної безпеки середньо-східньої Європи, що над ним інтенсивно працює так міністер оборони України генерал Морозов як і міністер закордонних справ України Зленко. Ця зона безпеки охоплювала б простір від Чорного моря по Балтицьке і до неї входили б такі країни: Литва, Чехія, Словаччина, Болгарія, Угорщина та Румунія.

Так Польща як і Україна, застерігають, що характер цього плану безпеки не є антиімечським чи антиросійським. Виглядає, що це стратегічне плянування України має підтримку США і деяких країн західної Європи. Ясним є, що воно не є в інтересі Росії, яка находитися зараз у стані великої внутрішньої кризи і не має можливості противстиатися йому.

Треба підкреслити, що з ініціативи Леха Валенси 24 травня 1993 р. створено Консультаційний Комітет Президентів. Його завданням, як постійно діючого органу, є інформувати обох президентів про стан безпеки країн та розв'язка різних актуальних політичних і економічних проблем.

* * *

Для українців в Польщі та поза нею найбільш життєво-інтересною була частина розмов між обома делегаціями, яка відносилася до справ національних меншин. Це в першу чергу справа відомої акції "Вієла". Українська сторона вимагає її засудження, сплати відшкодувань її жертвам та сприяння поворотові переселених жертв на рідні землі. З тим питанням пов'язані також справи церковні — віддання забраних українських церков, церковного майна і т.д. Президент України Леонід Кравчук дуже поважно ставиться до розв'язання цього так болючого для українського населення Польщі питання. Ясно, що і останньо в Києві, йшли і тій справі розмови та прийнято частинні рішення. Недаром у складі польської делегації президента

Ти знаєш хто блудить,
 Ти знаєш хто прав,
 Хто з тобою говорить
 Має силу предків в собі,
 Хто тебе шанує
 Знає мову і плач.
 Засохли
 На дерев'яному порозі
 Розлука
 І слізоза.
 Скажи нині Мамо
 Чом черемха гірко цвіте,
 Чом латаття
 Сповіщає нещастя.
 Чом вітер шалений
 Гуляє по полі рідному...
 І пустій хаті!..

Чом святий образ
 За чорним павутінням?..
 Ще зруби стоять
 На каміннях,
 Що батько привіз з поля рідного,
 З того загона,
 Що кормив нас і згадував.
 А ми, щож ми
 Мов тії лелеки
 Потяглись в чужоє гніздо
 На голос зозулі.
 Народе мій
 Задавсь ти хлібом з чущої печі
 У темну ніч...
 У останню минуту
 Не стало кому
 Води
 З коподязя зачерпнути.

Валенси були два чільні представники української меншини Польщі. На жаль, зараз офіційно, крім загальників, нічого не сказано.

Нам відомо, що так в часі перебування у Варшаві минулого року, президент України порушував питання "Вісли", як і пізніше, окремим листом звертався до голови РП в тій справі. Участь в польській делегації в Києві голови ОУП Ю. Рейта та б. посла В. Мокрого, участь їх у Консультативному Комітеті Президентів, говорить, що питання української спільноти в Польщі є далі актуальним та що воно було порушуване в українсько-польських нарадах.

Ставлення польського суспільства, та його представників у Соймі до питання "Вісли" є далі неприхильним для українців. Коли в Україні вже рік діє закон про права національних меншин — у Польщі такого закону немає. У відношенні до української громади там ще діє засада — "діли та пануй" — головно у підтримці т.зв. лемківського сепаратизму. Взагалі не дивно, коли акцію бувшого КГБ (диви на діяльність П. Магочі) продовжують деякі польські чинники. Польський Гельсінський комітет — фундація прав людини — у звіті з діяльності, авторства Марка Галушко, крім української, ще і тепер визнає лемківську націо-

нальність. Польський закон, що його зараз просувають у парламенті "про вирівняння і привернення власності", чи подібний урядовий закон "про приватизацію" — оба не є прихильні до українців. Тому всі в Польщі так пильно стежуть, чи і як договорилися останньо оба президенти в Києві. Правдоподібно розв'язку цього питання передано на остаточне вирішення Консультативного Комітету, до Комісії в справі національних меншин, що в її нарадах брали участь експерти-дорадники українці Ю. Рейт і В. Мокрій. Рівночасно треба завважити, що оба ці панове мали зустріч так з президентом України Л. Кравчуком як і з його міністром оборони К. Морозовим. Активна участь в Київських нарадах обох вище названих визначних українських діячів, дає підставу надіятися на успішну розв'язку проблем акції "Вісла".

Участь Польщі у середньо-европейському союзі та в групі держав, що мають координувати доставу пального до країн середньо-східньої Європи (оба творива України та під її керівництвом), вказують, що розв'язка наслідків акції "Вісла" та національні питання українців в Польщі так в минулому як і в майбутньому є на добрій дорозі.

ЧЕРТЕЖ — СЕЛО НА ЛЕМКІВЩИНІ

(Історично-краєзнавчий нарис)

Церква в селі Чертеж Сяніцького повіту

З Сянока, головного міста Лемківщини, веде на захід прикарпатський шлях, який називають "цісарська дорога". Шлях старий, а названий цісарським тому, що приведений до порядку при владі австрійського цісаря в кінці XIX століття, як дорога Чернівці-Краків. Паралельно положена залізнична колія в кінці минулого століття. Цісарська дорога проходить через Дубрівку польську, Дубрівку руську, Тухір і даліше до Писаревиць і Кросна. Села розташовані, в основному, по лівій стороні дороги, права сторона забудована слабо. В Дубрівці руські по правій стороні дороги, на віддалі 1,5 км, було тільки кільканадцять забудов. Дорога проходить вузькою долиною, обмеженою з одного боку порослим ялівцем і терниною, гористим пасмом, званим Глинниці, з другого боку - горбами, на яких розміщені будинки селян. Тут знаходиться гарна мурована церква святого Димитрія, збудована в минулому столітті, в 1867 році на кошти Дмитра Словіковського, виходця з Дубрівки рускої, ігумена монастиря в Новомиколаївську на Амурі, який пожертвував на неї свій спадок вартістю 24 тис. ринських. Дальше дорога проходить біля залізничного перестанку в Дубрівці, що розташований при дорозі, яка веде до Сянічка і даліше до Буківська. На 4 км від Сянока цісарська дорога перетинає річку Сянічок. Міст на річці дерев'яний, стоять на бетонних філерах. Старий міст був також дерев'яний і спирається на дерев'яні сваї, останки яких ще збереглися в руслі річки. Поруч зліва стоїть заліздорожний металевий міст з одною опорою посеред річки. Дорога обсаджена вербами, що закріплюють обочини насипу. Ко-

лись моста зовсім не було і річку переїздили вбрід. Сліди броду і переправи можна ще замітити по правій стороні моста. Переїзд через міст був платним. Дорогу перетинав шлагбаум. з лівого боку шлагбауму стояла корчма, яку зруйновано в Першу світову війну. Корчмар мав умову з владою на право збирання мита за проїзд через міст. До 1939 року на передмісті Сянока мито збирали як право в'їзду до міста на ярмарки в середу і п'ятницю. В ці дні труднощі з переїздом через міст мали і ті господарі, які йшли до лісу чи на польові роботи.

Слово "шлагбаум" німецького походження. Селяни не дуже розбирилися у вимові німецьких слів і вимовляли його як "шлябант". І сьогодні називають "міст на шлябанті". По Першій світовій війні на місці спаленої корчми Іван Дяк із села Зоболотці побудував дерев'яний будинок. Цей будинок згорів під час Другої світової війни. Корчма і Дякова хата стояли на високому березі річки, який обривався до колишньої переправи через неї.

За мостом від цісарської дороги брала початок дорога в напрямку на північ в сторону Чертежа, Юрівця, Березова і даліше до Ряшева. Перші 100 метрів дороги творили якби неглибоке сідло. Ця частина дороги була найбільше стрімка і коні, що везли вантажі, затрачували багато більше сили, як на інших частинах дороги. Треба було дойхати до першої груші, що росла праворуч, і даліше дорога ледь піднімалася вверх. На другій 100-метровій частині праворуч було впорядковане джерело — студинка, де можна було напитися холодної води. Даль-

ше праворуч росли ще дві груші-дички, яким було не менше 70 років. В напрямі села Заболотці вели дві дороги, одна з них від Студинки, а друга вища, по самому хребті Заболотської гори, від цісарської дороги через дорогу, про яку йде мова, і до села. На цій дорозі, за 100 метрів від перехрестя, на горбі стояла маленька мурівана капличка вкрита гонтами. Із переказів знаємо, що на цьому горбі був колись ліс, з якого брали дерево для будови церкви в Черте жі. Коли приглянемося уважно до лівої сторони дороги в районі Студинки, помітимо сліди колишньої дороги, яка піднімалася вгору, проходила поруч каплички з правого боку і опускалася на другу сторону гори. Дорога була більш стрімка від теперішньої. А що було дійсно так, свідчить капличка, яка мусіла стояти біля дороги і була повернена фронтовою стіною до дороги, а також залишки шутру, що пасомом виорювались вздовж траси старої дороги.

Від перехрестя, протягом 100 метрів, дорога проходить виймкою з досить високими берегами. Виймка спроявляє багато турбот, особливо в сніжні і вітряні зими. Сніг засипає її повністю, так що жоден вид транспорту дорогою пройти не може, треба обов'язково розчищати лопатами.

При будові дороги ґрунт, одержаний з виймки, використано для насипу через нижче розташоване болото. Праворуч на насипі росте чорна бузина, а трохи нижче є бетонний місток для перепускання води, що витікає зі ставка. Колись зимовими вечорами розказували дітям різні страхітливі оповідання і згадували, що в тій бузині щось страшить, а під містком плачуть ночами "зронята" (так називали свідомо покинутих дітей). Про те, що в бузині сидить якась нечиста сила, говорили всі. Було так, що проходячи пізнім вечором через Заболоцьку гору, пішоходи додавали собі відваги, стиха співаючи пісні.

За містком починаються землі села Черте ж. Дорога іде дальше на північ. В 50 метрах від містка піворуч виходить дорога до села Костарівці, а трохи дальше праворуч — до церкви. Пройдемо ще 100 метрів і маємо ще один міст через потік, з обох сторін якого тягнуться дві сільські вулиці. Одну з них, заболочену, називали старою дорогою і використовували, в основному, для вигону худоби на пасовисько, а другу — як транспортну магістраль і на святковий спацер. Утримувалася вона в доброму стані — мала гладку поверхню, якою приємно було перейтися. Щороку на цю дорогу в день польського свята "Боже Цяло" возили господарі в порядку шароварку шутер з річки, а безкінні виходили на впорядкування вулиці з лопатами. Горішній кінець вулиці творив да рукави. Один відходив на північний схід через Гачиська до Лисого, а другий — на південний

захід, через громадську (Ярошеву) дорогу в поле. Долішній кінець також мав два рукави — на вигін і дальше, а другий — на північний схід під Головню. Посередині вздовж села протікає потік, який починається двома притоками. Одна випливає в Костарівському лісі і тече через Підгороцьки, Платки, Ставицька і зливається у верхньому кінці села з другою притокою, що починається на полях Юрівського фільварку в районі Лисого, і через Гачиська, між високими берегами, пливе до села. Потік невеликий, але при зливах збирає велику кількість води і були випадки, що затоплювалися розташовані поблизу хати. Затопленням в значній мірі сприяли петлі та кривулі, створені потоком.

Приглядяючись руслу потоку та долині, по якій він пливе, та аналізуючи деякі назви, що збереглися з давніх часів, можна сказати і не помилитися в тому, що в Черте жі вздовж потоку було досить багато ставів. До сьогоднішніх днів збереглася між церквою і Заболоцькими полями насипна гребля. Творила вона стави з дзеркалом води в кілька гектарів з обох боків греблі. Тепер гребля на середині розмита, маєть під час якоїсь повені. Стави висохли, а на їх місці утворилася сіножать, яку називали лугом. Збереглися два ставки за селом: один — біля церкви, який поповнюється водою з недалекої джерельної криниці, другий — ліворуч дороги, що веде в село. Ставки обсаджені старими вербами, в них виводиться риба. Розташовані вони на парафіяльних землях. Друга гребля правдоподібно була там, де стоїть Гускова хата, і творила водоймище аж до хати пана Дичка. Доказом цього є факт, що потік тут не проривався прямо, а зробив півкруг і поплив в зовсім іншому напрямку. Добачається також дно ставка вище хати Коваля на греблі. Що тут була гребля, немає сумніву. Ще сьогодні видно її залишки. Шевцеве подвір'я на пів метра нижче від подвір'я Ковалевого і це добре видно на межі між двома господарствами. Став був перед греблею вище, де стояли хати Христинського, Друбкова, Волянського. Старої дороги тоді маєть ще не було і ставки розливалися до підошви сьогоднішніх горбів, на яких розбудувалося село. Не виключено, що і за Тиниковою (Олекси Кикта) хатою був ставок: тут потік також робить кривульку. На ділянках, що належать Котам і Нейлкам, є якби висохлий басейн, порослий тепер лозою та вільховою.

Четверта гребля була десь в районі Ярошевого городу, тому що поле за городом сьогодні називають "загреблею". Трохи вище на полі, що належить тепер Дмитрові Федороньку, залишилися до сьогоднішніх днів сліди ще одної греблі, перед якою розливалися ставицька. Назва ця збереглася до наших днів, хоч

справжніх ставів вже немає, вони висохли, залишилися заболочені площи, які використовуються як пасовище. До недавна на пасовиську були місця, де провалювалася в болото худоба і треба було її піднімати на плахтах.

Селянам належало біля 400 моргів землі. Земля використовувалася під посіви, сіножаті і пасовиська. Рельєф полів пагорбкуватий. Розташовані поля якби на двох островах, колись оперезаних болотами і ставами. На місці колишніх боліт і ставів тепер є сіножаті і громадські пасовища. Земля поділена на смуги, що починаються в селі від потока і тягнуться по обидвох його боках. Збереглися ще назви попів, що характеризують їх топографію, а саме: за городами, за греблею, за гостинцем, кам'янець, на платках, на стависьках, під гороцьками, поперешници, закутина, на задах під тернем, золота гірка, на вигоні, зябини, на луничках, на ксенжім, під лисим, на границях, в середньому полі, на скалі, в гачиськах, мирки, луг.

Майже на кожній такій смузі по обидвох берегах потока стояли хати і господарські будівлі. Ґрунти придатні для землеробства, сухі і тяжкі, підзолисті, в основному рівнинні, немає потоків. Є кілька джерел, де літом можна напитися холодної води. В давніх часах село забезпечувалося питною водою з трьох джерельних криниць, розташованих на окраїнах села. Ці криниці збереглися. Дві з них — біля церкви і біля ставка на вигоні — експлуатуються, а одна, на костарівському полі, проти Ярошевого городу, в запущеному стані. Про те, що село і поля були оточені болотами, найкраще свідчить назва сусіднього значно молодшого села — Заболотці.

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Чертеж — село, віддалене 5 кілометрів від Сянока. Перші згадки про село відносяться до XIII століття. Учитель історії Сяніцької гімназії п. Ладижинський в своїх історичних статтях виводив назву села від слова "чертар", або, як тепер кажуть, кресляр. Виходить, що жили тут чертари, що обслуговували княжий двір в Сяноці (князя Романа Мстиславича). Чертили проекти оборонних споруд княжого замку.

Є ще інша версія походження назви села. В давні часи люди відвідовували від лісу територію для поселення і землеробства шляхом спалювання ділянок лісу. Така випалена поляна називалася "чертіж". І такі назви сіл знаходимо на Лемківщині — Чертіжне, біля Жидачева — Чертіж і на Закарпатті.

Перше, що впадає в очі при вході в село, — церква. Стойть вона праворуч на горбі. Кругом церкви липи і дуби. Є дуб біля дзвіниці, який в діаметрі має біля одного метра. Церква дерев'яна, збудована в 1742 році на місці старої маленької церковці, яка була дочірньою церквою Костарівської парафії. Десять з 1848 року, після скасування панщини, в селі виділилася окрема парафія. Біле церкви стойть дерев'яна дзвіница, збудована, правдоподібно, з матеріалу старої церкви. Дзвіница мала три дзвони, придбані в 1925-1926 рр., які назвали Іван, Микола і Кирило. В 1924 р. церкву всередині трохи реконструйовано і відмальовано. Хор перенесено до бабинця, усунено стіну, що відділяла бабинець від головної частини церкви. (На огослуженнях парафіяни з Чертежа сто-

Дітей привчають до першої роботи. с. Заболотці, 1940 р.

яли в центральній частині церкви, а з Заболотець в бабинці). Чтарші люди сиділи на лавках, заболотці — на своїх, чертежівці — на своїх, по 3-4 на лавці. Церкву відмалювали російські емігранти Запорожський і Нейлов. Харчувалися в селі щодня в іншого господаря. Вівтар виконав Павел Кикта (Пакошівського).

В 30-х роках церкву покрито новими гонтами, які куплено десь в горах. Покриття доконали місцеві ремісники. Кошти на ремонт здобули від продажу громадського мисливського угіддя мисливському товариству в Сяноці. Церква виглядала убого без огорожі.

Перед Другою світовою війною громада захотіла збудувати нову цегляну церкву на місці старої, але не одержала дозволу в епархіальному управлінні, бо стара церква числилася як пам'ятник архітектури. Вирішено було стару церкву зберегти, а нову побудувати на церковному полі трохи вище студинки, де освячували воду на храмовий празник "Спаса" і на Йордан. Цій мрії не судилося збутися, бо почалася війна. Придбаний матеріал (цегла, вапно, дерево) "добрі люди" розтягли поміж себе.

В середині в церкві були старенькі церковні лавки, всього 10 штук, 6 фан, 3 хоругви, металеві хрест і патеріця. Для богослужень використовувався позолочений посуд. Був випадок крадіжки позолоченої (чи може золотої) чаші. Злодій тимчасово сховав її у купці гною на панському полі. При розкиданні гною чашу знайдено і повернуто церкві. Після цього випадку організовано вартову охорону церкви, хоч це було не потрібно. Під час таких чергувань вартові іноді спостерігали як над ставком загорялися вогняні язики. Це виходив болотяний газ метан і з'єднувався з фосфором. Явище хоч і зовсім природне, але нагад

няло вартовим трохи страху. При церкві є цвинтар, обсаджений смереками, займає площу біля 2 гектарів. Цвинтар закладений в кінці минулого століття. Раніше померлих ховали навколо церкви. Ще один цвинтар — "холерний" — був далеко за селом, як казали, "в потоці". На ньому ще зберігся один намогильний хрест. Там хоронили померлих від епідемії холери, яка спустошила Галичину в 70-х роках минулого століття.

На віддалі 200 метрів від церкви стояв парохіальний цегляний будинок (попівство), побудований на місці спаленого старого попівства. Будинок стояв на краю великого саду зі старими яблунями, грушами та ін. Сад зимию в 1928-29 рр. вимерз і останнім часом знаходився в досить запущеному стані, але все таки був об'єктом, що притягав своїми плодами сільських підлітків, але не дава їм цілеш собака Танго. На господарському подвір'ї стояли дві споруди — стайні і стодола. Ремонт цих будинків належав до парафії. Парох користувався ними безкоштовно і в ремонті участі не приймав. Дивно, що на території господарства не було криниці. Для худоби використовували воду із ставка, а для кухні — носили із шкільної криниці.

Правдоподібно, першим священиком в Чертеї з 1848 року був о. Яворецький. Його носили на носилках, бо був паралізований на ноги. Похоронений в крипті церкви. Після нього був о. Губчак, дуже строгий при навчанні дітей релігії. Його дочка була замужем за дідичем з Теребі Альойзе Козьма. У його власності були землі на Тухорі. Могила пароха, оперезана ланцюгом справа, знаходиться біля церкви.

Довгий час в селі був парохом о. Лев Сембраторович — племінник Львівського Митрополита Кардинала Сильвестра Сембраторовича. Він помер в 1909 р.

від астми. Похоронений з дружиною зліва біля церкви. На їх могилі поставлені камінні хрести і металічна огорожа. Два наступні роки обов'язки пароха тимчасово виконував саященик із Заболотець Петро Галянка.

З 1911 року парафію обнівив о. Константин Полянський (27.V.1875 — 17.IX.1961 р.). Походив він з відомого священицького роду з Самбірщини. Його старший брат о. Генріх Полянський відомий галицький церковний поет. Молодший брат о. Олімп Полянський був парохом в Юрівцях; помер в концтаборі в Талергофі. В роки Першої світової війни о. Полянський за симпатії до Росії разом зі своїм дядком Іваном Дяком були інтерновані до австрійського концтабору в Граці "Талергоф", а його дружину з дітьми евакуювали в Росію до Ростова-на-Дону. Після розпаду Австро-Угорської імперії всі вони повернулися до Чертежа. О. К. Полянський вчив в школі релігії. Треба сказати, що він мало приділяв уваги зростанню національної свідомості селян. Він був ініціатором і надхнеником створення в селі читальні ім. М. Качковського, яка проводила просвітницьку просвітницьку роботу.

В кінці Другої світової війни під час фронту в 1944 році о. Полянський був поранений, а його дочка Лена була вбита гарматною кулею. В 1946 році його разом із запишками українських родин виселили до СРСР і він оселився в м. Самборі без права надання йому парафії як такому, що не прийняв православ'я. За це він з родиною був вивезений на Сибір в м. Комсомольськ-на-Амурі, де працював бухгалтером на лісозаготовках. Десять в 1960 р. повернувся назад до Самбора і в 1961 році помер; похований на Самбірському цвинтарі в гробівці родини Михайловських.

Метрикальні книги парафії Чертеж були забрані в о. Полянського функціонерами НКВД м. Самбора під час виселення його на Сибір. Можливо вони ще зберігаються в якомусь архіві м. Самбора.

Першим учителем грамоти і співу в селі був дядько Дохняк. Навчав він дітей в своїй хаті-дяківці, що стояла в центрі села на місці теперішньої хати Івана Хлопіка (штефанового). Навчання було тоді не обов'язковим, ходили тільки бажаючі.

В кінці XIX століття, коли в Галичині запроваджувалася система обов'язкової початкової народної освіти на селах, в Чертежі збудовано будинок під школу — при в'їзді в село справа. Це був невеликий цегляний будинок, критий черепицею, з одною навчальною кімнатою приблизно 40 кв. м з 4-ма вікнами (по два в двох стінах). В будинку було помешкання длячителя (2 кімнати, кухня, комора, сіни і примітивний ґанок). У дворі стояла дерев'яна шопа під цинковою бляхою, в якій розміщувалася стайня і

дров'яний склад. При школі був сад — город, що примикає до потоку.

До нової школи був призначений дипломований учитель Пантелеїмон Шургот родом з Яблонці польської. Він багато зробив, щоб вивести село з стану загальної неграмотності. Тоді при австрійській владі навчання велось на руській мові (так тоді називали українську мову). Метода навчання була тоді ще неудосконалена: не було підручників, навчальних програм, не проводились інспекційні перевірки. Вчилися тільки писати, читати, рахувати і релігії. Неслухняних учнів карали вербовою гілкою, яку порушник мусів принести з верби, що росла над потоком. Щоб мати більше спокою в класі, учитель посилив бешкетників пасти корови, різати дрова, наводити порядок в стайні та інше. В класі була повна анархія, вчилися погано. Навчання було організоване в дві зміни — одна група 1 і 2 класи, а друга — 3 і 4. Учні повинні були вчитися 7 років — до 14-го року життя; по одному року в першій і другій класі, два роки в 3 і три — в четвертій класі. Незалежно від року навчання в класі, програма не мінялася. Учні відвідували школу, в основному, зими до місця травня, а літом пасли батьківську худобу. Учитель Шургот вибирал здібних учнів і посилив їх вчитися далі. 14 його учнів стали пізніше священиками: ДМИТРО ГУСКА, прийняв прізвище Чертежинський, мав парафію в Бібрці; ВАСИЛЬ АНТОНОВИЧ КОТ (1878-1947) прийняв прізвище Антонич. Мав парафію в селі Новиця біля Горлиць. Пізніше — в селі Бортятичі біля Судової Вишні. Його син — відомий український поет Богдан-Ігор Антонич (1909-1927); АНТОН КОТ, прийняв прізвище Тарнович, мав парафію в с. Тернівка. Його син Юліян Тарнович — відомий автор "Ілюстрованої історії Лемківщини". ПАВЕЛ КИКТА (1.06.1876 — 6.09.1927) мав парафію в с. Унятичі біля Дрогобича, там і похований; ДИЧКО МИХАЙЛО; ДИЧКО; ВОЛЯНСЬКИЙ СТЕФАН; ЙОСИФ ФЕДОРОНЬКО (5.03.1884 — 31.03.1971) мав парафію в с. Криниця біля Дрогобича. В 1913 році виїхав до США, де перейшов на православний обряд; СЕМЕН ФЕДОРОНЬКО — був православним капелляном в польській армії; СТЕФАН ФЕДОРОНЬКО, був у США, в 50-х роках поселився в Стрию, де і помер; ПЕТРО ГАЛЯНКА з Заболотець; ВАСИЛЬ ДЯК з Заболотець. Після 1946 року виїхав в західні райони Польщі, де був римо-католицьким парохом. Був убитий шовіністами із-за українського походження; АНДРІЙ КОТ — перед війною вступив в чин оо. Василіян, прийняв ім'я Атаназій. В роки війни вчив релігії в Дрогобичі. В 1947 році був вивезений на Сибір. Після повернення жив в с. Рихтичі, де і помер; ОЛЕКСАНДР ШУРГОТ — спочатку був офіцером австрійської армії. Помер і похований у Самборі.

Вихованцями п. Шургота були також: ОЛЕКСІЙ ВОЛЯНСЬКИЙ — нотар в Сяноці, закінчив в Парижі Сорбоннський університет; ДМИТРО ЗАПОТОЧНИЙ — інженер-економіст в Ростові-на-Дону, залишився там у зв'язку з евакуацією під час Першої світової війни; МИКОЛА ЗАПОТОЧНИЙ — суддя в Журавному; ЮЗЕФ СОБОТА — майор війська польського.

Учителями стали СТЕФАН ЗАПОТОЧНИЙ, МИХАЙЛО КІКТА, МИХАЙЛО КОТ, інженером — МИКОЛА КІКТА, юристами — РОМАН ПОЛЯНСЬКИЙ і ЮЛІЯН СЕМБРАТОВИЧ, лікарем — МИХАЙЛО ПІРЦАК, агрономом — ЯН БУРНАТОВСЬКИЙ.

Декілька учнів п. Шургота вчилися в Сяніцькій гімназії, хоч закінчити навчання ім не вдалося. Це — ІВАН ХЛОПІК, МИХАЙЛО ГАЛИК, СЕМЕН РАЙТАР, ВАСИЛЬ ВОЛЯНСЬКИЙ, ІВАН ФЕДОРОНЬКО. Учитель Шургот старався прищепити учням любов до садівництва. Вони самостійно щеплювали овочеві дерева і деякі з них мали власні домашні шкілки. Учитель Шургот припинив роботу в школі в першому півріччі 1928 року, пішов на пенсію і виїхав в с. Добра Шляхетська, де вчителювала його дочка Ольга. Його місце зайняв учитель БОРЕНК. Учням він за-

пам'ятувався як незрівноважений і деспотичний тип, майстер фізичного покарання — бив школярів немилосердно палицею де попало. Був випадок, що одному хлопцеві надірвав вуха, після чого мусів залишити село. Після цього вчителем був призначений ЯН РАДВАНСЬКИЙ, який приїхав до села з Новотанця. Він реорганізував систему навчання, запросивши одного вчителя, яким була пані СТЕФАНІЯ ПІРОЖИНСЬКА. Для занять було обладнано ще одну клясну кімнату в колишній корчмі, що стояла поруч. Він перевів навчання на польську мову, включив в програму історію Польщі. Це дещо погіршило успішність. Школярі не знали польської мови і не завжди розуміли вчителя. Одного разу вчитель підняв ученицю для відповіді — треба було щось розповісти про короля Болеслава Хороброго. Учениця встала, але нічого не могла сказати. Зденервований пан учитель підійшов до неї, показав їй книжку з історичними написами і сказав: "Kup sobie taką ksiączek i będziesz czytać!" Дівчина думала, що учитель підказує їй відповідь і повторила: "Болеслав Хорбри купив собі таку ксьовжечку і буде читаць".

(Далі буде)

Дівчата вітають о. Полянського з днем його іменин,
3-го червня.

Чи Ви вже набули книжку **Мирослава Трухана**

**"УКРАЇНЦІ В ПОЛЬЩІ
ПІСЛЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ,
1944-1984 Р."?**

Якщо ні, зробіть це сьогодні. Книжка в твердій полотняній оправі, понад 400 сторінок.
Ціна 20.00 ам. дол. (+ 2.50 пересилка). Замовляти в КУ ООП.

ODLWU, Inc.

P.O.Box 7, Clifton, NJ 07011

ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В МИNUЛОМУ НА ПРЯШІВЩИНІ

В цій короткій статті не хочу і не стараюсь когось переконувати, що лемки по обох боках польсько-чехословацького кордонів належать, без сумніву, до великого українського народу. Це, немов, діти з багаточисленної родини, які тримались своєю слабкістю останньо від інших сестер і братів, але законно належать до тої ж самої матері.

На підставі історичних матеріалів та пребагатої кількості друкованих не лише статтей, але й авторів книжок, як напр.: І. Красовський, Ю. Тарнович, Й. Сірка, І. Ванат, Ю. Гошко та інших, вказують і стверджують, що лемки, де б вони не жили, не є плем'я поляків, словаків чи росіян.

Після Другої світової війни на території Південної Лемківщини, в границях Словаччини, проживало щонайменше біля 135 тисяч українців (270 сіл по 500 душ в селі). Певно, що така кількість українців по національності не стала лише через один день, місяць чи рік. Хоч вони, без найменшого сумніву — автохтони; на протязі від 5 до 8 років післявоєнного існування виникало питання, хто вони є: росіяни — руські чи русини — українці?

1 березня 1945 р. на Першому з'їзді Української Народної Ради Пряшівщини (УНРП) усіма делегатами

було прийняте однозначне рішення, що на Східній Словаччині живе українське населення. Тут варто додати, що від Лемківського робітничого комітету в Горлицях з'їзду передано листовне вітання з бажанням нав'язати контакти з УНРП для спільних інтересів за з'єднання всіх українських земель. Правдою є, що повище згаданого рішення не дотримувалось і почалось говорити про українців і росіян (не русинів) як про дві інші національні групи. Друкований орган Ради "Пряшевщина" поміщав статті переважно російською мовою. Російська мова опанувала театри, школи, передусім середні. В той час існували: "руська гімназія" в Гуменному і в Пряшеві, та Державна руська учительська академія, також в Пряшеві. При такій неясній ситуації положення місцевого населення погіршало, бо ні власна культура на розвивалась, ні бесіда не підтримувалась і, тим більше, автоматично гальмувався процес розвитку й освоювання української мови як граматичної, так і літературної. Отож стає цілком логічно, що державні органи з червня 1949 року приймають остаточне рішення, яким декларують, щоб словацькі педагогічні видавництва забезпечили українськими підручниками усі школи з російською мовою викладання. Народ ставше більш збаламученим, коли ситуація стала скомплікованішою тим, що більшість теоретичних планів не було реалізовано в практиці. Державним властям на допомогу для переведення мовної переорієнтації з російської на українську, приходить УНРП. Вона бере на себе також частинно обов'язок, щоб приспівити українську свідомість. Словакський, шовіністично наставлений до проблем національних меншин, уряд добре знав план наперід, що із запровадженням української мови багато людей відмовляться прийняти її, багато лишаться з російською мовою спілкування, а інші далі лишаться русинами, і тоді, коли населення поділене на три різні фракції, легше буде з часом усіх пословакізувати.

На пляни асиміляції несвідомо пішли на руку словакам відповідні представники з місцевого населення. І тому, надалі існувало невирішене питання національної принадлежності місцевого народу. Важко повірити, щоб перехід з одної мовної (російської) орієнтації на іншу (українську) тривав так довго. В дійсності так було. Понад двадцять років у міжво-

ІВАН КИРИЗЮК

ДОЛЯ

Мова народу моого
Як буханка хліба

Душа народу моого
То весняная нива

Доля народу моого
Немов ікона

З лагідною усмішкою
У почорнілих рамах.

1992 р.

Як в українській, так і в польській пресі появилось, особливо протягом минулого з початком поточного року, чимало статей, присвячених темі взаємно заподіяних собі моральних і матеріальних кривд в ході Другої світової війни і безпосередньо по її закінченні, зокрема вчинених українцям в Польщі акцією "Віслі".

Деякі автори польських дописів підкresлюють, що багато статей розбирає проблему односторонньо, а навіть добірно, але чим довший їхній допис, тим більша наглядність односторонності й добірності, саме в їхніх дописах.

Розглядаючи, хоча б побіжно, питання польсько-українських взаємовідносин, більшість дописувачів польської сторони звинувачують українців у різного роду злочинах супроти поляків, в більшості не подаючи причин. Якщо, навіть, подають причини то необ'єктивно, тенденційно — протиукраїнські. На думання українців — засудження польським Сеймом акції "Віслі", деякі поляки реагують дуже емоційно і односторонньо. Ось один із прикладів: 30-го березня м. р. в "Голосі Поможа" друкувався відкритий лист до польських властей п. з. "Łemkowie domagają się

naprawienia krzywd". Листа підписали: голова ОЛП Василь Шлянта і секретар Петро Шафран.

Лемки домагались між іншими уставового знесення (уневажнення — /П) врегулювань акції "Віслі", виправлення матеріальних кривд, звороту нерухомостей та вможливити лемкам поворот на землі предків.

Слідом названої публікації, в цій же газеті вд 9-го квітня м. р., відгукнувся Мацей Сероцінський (з Кошаліна). Покликаючись на те, що добре знає "цеї нарід" (лемків — /Л), він схильний признати, що лемки зазнали моральних кривд, але не може погодитись на матеріальні кривди, позаяк сучасні їхні господарства є значно багатші, особливо забудовання і якість управної землі, як у їхній батьківщині.

Тут насувається думка, що якщо можна згодитись з поглядами М. Сероцінського щодо матеріальних кривд, то нічого не повинно стояти на перешкоді засудження Сеймом акції "Віслі", бо в такому випадку добровольців на поворот на землі предків не буде. Залишається натомість — каже дальше Сероцінський — питання, хто вирівняє моральні й матеріальні шкоди полякам, що колись мешкали в "Беща-

єнному періоді в багатьох сільських школах учили вчителі російського походження. Вони вчили учнів російської історії, літератури про Пушкіна, Толстого й інших, провадили дні руської культури, вчили гри на балалайках російської музики (Мусорського, Чайковського...) і інше. До великої міри і в цьому є їхня заслуга, що вони пробудили наш народ і здохнули його до науки. Та це тільки одна з повище наведених

причин, чому повернення до рідної мови навчання забрало так багато часу і мало так багато труднощів.

У 1950-51 навчальному році перший раз для учнів шкіл введено виклади української мови і літератури. Але ці вчителі в школах мали власні труднощі викладати мову на відповідному рівні. Переважна більшість з них були випускниками руських семінарій. Виявився брак фахівців української мови і тому учням було важко зрозуміти, що ця мова, українська, є їх рідна. В Україну, а саме в Київ, було вислано декілька молодих студентів на науку в педагогічні інститути. Тут вони, хоч і натрапили на період сталінської русифікації, проте після декількох років навчання, повернувшись, саме вони стали першими вчителями української мови. Фаза навчання в Україні все нових і нових кadrів, тривала декілька років. Вони принесли

з собою зразки учебових метод, якими знайомили своїх студентів про визначних українських письменників, як Т. Шевченка, Л. Українки, І. Франка, Я. Головацького, М. Рильського та ряд інших. З поступом часу брак букварів, підручників, книжок, граматик і хрестоматій був мало відчутним, бо вже були матеріальні джерела науки.

Починаючи з 1953-54 роком навчання, школи з російською мовою, нарешті, перейшли зовсім на українську мову. Отже ж, від першої до одинадцятої класи навчання української історії і літератури створило більш-менш одну цілісність. Учні почали читати, писати і розуміти українську мову, щоб нею самостійно спілкуватись. Гадаю, що зайво мені входити і більші деталі, які б насвітили ще більше позитивних результатів у даній справі. Наступні роки інтенсивної праці шкільництва вказують на відповідні зміни, які застосовувались для глибокого опанування студентами мови, розвитку науки, культури і світогляду. Час показав, що знання, хоч і не легкі, були дані кожному учневі не даремно. Бо тільки вони допомогли студентам засвоїти скарби української материнської мови, любов до неї, відчуття її краси та користування її багатством.

дах", котрих родини були помордовані, а господарства спалені лемками, воюючими в бандах (підкresлення наше — ІЛ) УПА?

На сьогоднішній день існує вже достатня документація наочних свідків, з якої можна довідатись про те, що лемки, воюючі в УПА, палили свої власні хати, з яких польська влада, нерідко спільно з большевиками, насильно виселила їхніх батьків, а на їх місця поселила поляків. Якщо палили польські села то лише у відплатних акціях, і то хати бандитських гнізд звичайних бандитів.

Між українцями на Лемківщині жило чимало поляків і ні УПА, ні українські селяни не чинили їм кривди, а були й польські родини, яких виселено разом з українцями в час акції "Віслі".

В час відплатних акцій на українські села, заселені поляками, були ліквідовані поляки, загально в терені знані бандити, що виконували бандитські напади на довколишні українські села.

Сероцінські закінчує свою коротку статтю пропозицією такого змісту: "На мою думку, ніщо не стоїть на перешкоді поворотів лемків у Бескиди (в оригіналі — Бещади), натомість кривди, заподіяні поляками лемкам, а лемкам — полякам, повинні бути в рамках рекомпенсати вибачені й забуті". Немає сумніву, що переважаюча більшість українського народу згідна з так простою розв'язкою так дуже скомплікованого питання, бо й іншої — хіба немає, при чому УПА повинна бути визнана українським урядом воюючою армією українського народу, так як польський уряд визнав АК.

На публікацію Мацяє Сероцінського відповідь дав знову Петро Шафран. Його відповідь з'явилася у "Голосі Поможа" ч. 105, від 6-го травня 1992 р., п. з. "Правда о лемках". У своєму листі П. Шафран, опроцідаючи погляди М. Сероцінського щодо польсько-українських стосунків, м. ін. твердить: "УПА це не банда, як пан (Сероцінські — ІЛ) окреслює, це Українська Повстанська Армія, яка боролась за вільну Україну, так як АК боролась за вільну Польщу".

Порівняння УПА до АК викликало негативну реакцію деяких одиниць польського середовища. Між іншими, на цю тему у згаданій газеті ч. 123, від 27.5.1992 р., друкувалась стаття Марії Гудимової (з Кошаліна) п. з. "Правда була інша", та в номері 138 від 13/14.6.1992 р., стаття д-ра Чеслава Партача — "Поляки і українці — два різні погляди".

Обі статті характеризує брак об'єктивізму, але не бракує там — як звичайно — односторонніх неправдивих тверджень про український визвольний рух у міжвоєнний час і в ході Другої світової війни. Приміром, п-ні Гудимова покликається на "повоєнні енциклопедії" де кажеться, що "Українська Повстанська Армія УПА, крайньо націоналістична військово-терористична організація заснована в 1940 р. на Го-

діллю і Волині, від 1941 співпрацююча з німцями..."

Не покликаючись на чисельні видавництва, спогади, чи інші джерельні документи (хоча б і німецькі) видається дивним, що початки стихійного збройного спротиву Волині німецькій окупації приписується УПА, якої початки організованого збройного спротиву таки німецькій окупації датуються другою половиною 1942 року.

В обох статтях згаданих авторів звинувачується українських націоналістів і УПА у "potwornych okrucieństwach, potwornych zbrodniach, wymyślnych torturach rodem ze średniowiecza" і т. п., але не засуджується злочинних дій польської сторони.

Це питання безперечно вимагає ще дуже багато досліджень, документальних опрацювань, особливо нетенденційних спогадів живучих ще свідків перевживань тамтих часів — історія скаже останнє слово.

Петро Шлянта, у статті "Правда о лемках" поставив знак рівняння між УПА і АК. Зарівно Марія Гудимова як і д-р Чеслав Партач зареагували на це дуже гостро.

М. Гудимова, на цю тему висловилась так: "Порівнювання діяльності Армії Крайової до Української Повстанської Армії вважаю за нетакт, зневагу й образливий вислів, а також глибоко кривдаче жовнірів Армії Крайової". А д-р Партач висловився так: "Поминаючи факт, що для багатьох поляків сам факт порівняння обох самостійницьких організацій є зневагою (в оригіналі — obieg@), мали вони лиш один схожий пункт — ціль діяльності. Було ним стремлення до здобуття зі сторони УПА і до відновлення зі сторони АК незалежності". В дальшому він каже, що АК була організацією самостійницькою, спираючись на добровільніх кадрах, у протилежності до УПА, де значний відсоток жовнірів походив з примусового побору. Але найбільше — твердить Сероцінські — обі організації різнили середники і методи, що вели до реалізації цілі, якою була незалежність. Як я згадав на початку — статті, дописи, публікації польських авторів, що відносяться до предметної теми — свідомо обминають причини неславних подій. Пригадаймо лише телеграфічно наші взаємні стосунки з перспективи історичного сусідського співіснування, подаючи загально знані історичні факти, доказані на основі джерельних документів різними науковцями, в тому числі і польськими.

Від самого початку загарбання Першою Речіпосполитою українських земель Галицької Русі (1349 р.), а згодом також Волині, політика Польщі взяла експансивний курс на українські землі. Чим довше, тим більше напір на українство ставав жорстокішим, методи польського правління — нелюдяними. Наприклад, Владислав Чаплінські у своїй книжці "Głos do trylogii", між іншим, розповідає, що в часах, які описує Сенкевіч у повісті "Огнем і Мечем" польська шляхта

"...старалася змусити вільних (українських) козаків до відроблювання панщини..." Примушування козаків стати панщинянами хлопами відбулось згідно постанови Сейму. Польський коронний канцлер Єжи Оссолінські (в 1647 р.) писав про те, як то поляки на Україні забирають у козака все, що ім навіть трошки подобається, а самих козаків б'ють, забивають...

Знущання поляків над українським народом в тих часах, нічим неограничена сваволя польської шляхти, викликали страшний гнів українського народу, який під проводом Богдана Хмельницького повстав в обороні своїх прав на своїй рідній землі, розторочив польські війська, жорстоко помстився на польській шляхті за заподіяні кривди. Загарбницьке панування Польщі на українських землях не приносило їй жадних користей. Щораз то вибухали льоакальні бунти, або загальні повстання, в яких гноблені і кривждені несли помсту гнобителям, а згодом ці останні — перемігши повстанців — видумували рафіновані методи "карання бунтівників".

Тадеуш Ждановський у статті "Побляск лун", що друкувалася в польському католицькому суспільно-культурному часописі "Тигодник повзуні" ч. 38 (1704) від 20-го березня 1981 р., між іншим, пише: "Не від років, але від віків наростає вона (обостороння ненависть між поляками і українцями — /Л/), вибухаючи від часу до часу з такою жорстокістю, яка є можлива лише у домашніх війнах. Якщо хтось тямить тільки те, що діялось в сорокових роках, а початком п'ятдесятих ще прозвучало останніми поблисками, то нехай пригадає собі "Огнем і мечем" і Уманську різню. В обох випадках експліодувала обостороння ненависть, що несла зі собою найогидніший врожай. І якщо хтось вважає, що це лише між поляками — були терплячою стороною, стороною, що поносила зневаги і кривди, то нехай загляне до спогадів Яна Дукляна Охочинського, що там пише у спогадах бунту Гонти і Залізняка, які добавачав причини і як окреслював насліди пацифікації... Україна повна була толубів, окалічених обрізанням кінцівок учасників повстання, а скільки ж вспілі пережити таку операцію?"

В іншому місці названої статті Ждановський згадує таке: "..., що наприклад в XVII-му столітті функціонував заказ будови нових і направи старих православних церков, що до Сенату не допускано не тільки зверхників православної Церкви, але навіть юніатських владик, що... в цій країні легше жилося людям римо-католицького віроісповідання, на них спалав дощ почестей і нагород, а на представників інших віроісповідань щонайвище капало якимись рештками. Отже українці, подібно як литовці, могли мати до нас притенсії, що ми забрали ім інтелігенцію, польонізуючи її і винародовлюючи".

З часів панування "санаційної" Польщі (1918-1939

рр.) між обома нашими народами живуть ще наочні свідки, які добре пам'ятають методи панування польської влади на українських землях. Ці методи, це — жорстока репресивна політика по відношенню до українців.

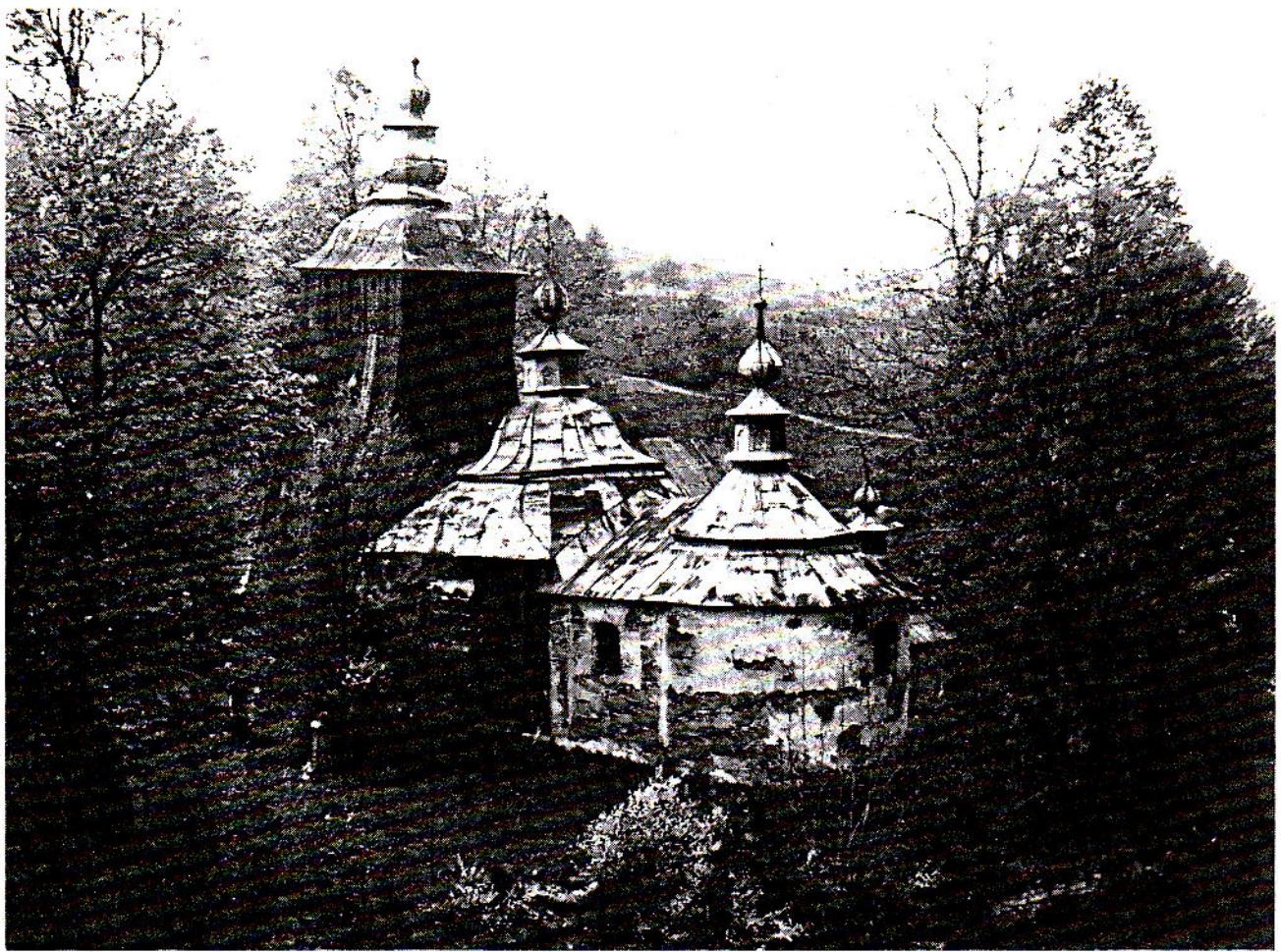
В "Історії польсько-українських конфліктів", в опрацюванні Миколи Сивіцького, про методи польського правління тамтих часів, між іншим, читаємо: "... окатоличення Надбужжя, руйнування православних церков, привертання до шляхетського стану за допомогою війська, обмежування діяльності українських шкіл, Церкви, культурних організацій", засвоювання етнічних груп українського населення — лемків, бойків, гуцулів, підляшуків", недопускання українців на будь-які посади і роботи, бо навіть "авансування" української сільської дівчини до ролі служниці було "загрозою для польськості". Додаймо до цього недопускання української молоді на вищі студії, заборона українським селянам набувати землю і нерухомості, ганебні т. зв. карні пацифікації, тюрем, концтабір у Березі, розстріли й шибениці наглих судів.

"Якщо автор листа (Петро Шафран — /Л/) — пише м. ін. М. Гудимова — має застереження до правдивості моїх повищих виповідей, то радо йому представлю іменні списи бестіяльських вбивств, списки місцевостей, хоча б лише на терені одного повіту, вкажу йому наочних свідків тієї кривавої історії УПА, яку автор порівнює до діяльності АК".

Ми віримо, що відплата українців полякам в сорокових роках могла декуди проявитись жорстокою, але пригадаймо, що була вона стигою, не кермована жадним українським центром. З часом постепенного організування й унапрямлювання визвольної боротьби Головним Командуванням УПА, а згодом Українською Головною Визвольною Радою, всілякі експреси обмежено до мінімуму. І, оскільки українське населення деяких областей в загальному, а УПА зокрема, діяли на своїй рідній землі, на землі своїх предків, остільки поляки були там українцями трактовані як зайди.

Українці також можуть представити списки українських місцевостей на українській землі, вказати наочних свідків бестіяльських вбивств доконаних на українцях не тільки звичайними польськими бандами, але й загонами регулярної польської армії, а також відділами АК, яку так завзято боронять деякі поляки.

У дописі "Правда була інша", д-р Ч. Партач, по кликаючись на знаного українського діяча "прогітлерівського" Українського Центрального Комітету Михайла Демковича Добрянського, який подав картину довгого табору возів (весною 1943 р.) на дорозі з Глиннян до Перемишлян. Брат Добрянському пояснив тоді, що це українські партизани виселюють поляків з Галичини. По хвилині додав: "Чи можеш уявити собі, який бараж ненависті проти нас завзято вони

Українська греко-католицька церква в селі Гирова.

Вид із південно-східної сторони.

до Польщі?..”

А, який “багаж” ненависті проти поляків нагромадився в єстві УКРАЇНЦЯ протягом шести століть, “бо навіть в часах спільної неволі (російської та австро-угорської), не припинялась боротьба за стан польського посідання в Україні”. Хіба ніхто не в силі цього собі уявити.

Беручи до уваги факти жорстокості методів польського панування на українських землях, нищення “вогнем в мечем, хрестом і підступом, методами екомомічної і культурної експансії”, а особливо найважливіший факт, що український народ ніколи не був агресором (в тому й Українська Повстанська Армія), але боронив свої права на вільне життя на своїй власній землі, треба б запитати п-ю Гудимову — хто, кого має перепрошувати? У своєму дипосі вона м. ін. каже: “Чи ми, мешканці давніх кресів, охоплених братовбивчою боротьбою, яких родини гинули в жорстоких, вирафінованих методах,

ще сьогодні замість тих “порівнювань” і вибілювання, не діждемось одного скромного перепрошую?” Якщо має хтось когось перепрошувати то хіба українці й поляки повинні зробити це одночасно, бо “святих” не було по жадній стороні. Маємо зараз незалежну Українську державу, якої незалежність, як перша, визнала Польща, а оба наші уряди пробують нормувати взаємовідносини обох народів у площині цивілізованих норм співжиття. Про трагічну нашу минувшину, в сенсі взаємних звинувачень, треба нам усім таки забувати, але для історії — спогади наочних свідків, джерельні документи, об'єктивні наукові опрацювання, треба збирати, зберігати й без емоцій і пристрастей їх розбирати і пригадувати молодшому — і наступним поколінням, про безсенсownість, безглузді і обосторонні шкоди. Часи, зокрема сорокових років, не повинні ніколи й задля жадних умов повторитись.

Іван Лико

СЛІДАМИ НИКИФОРА ЛЕЩИШАКА

З трепетним хвилюванням прочитав я в журналі "Лемківщина" ч. 1 за 1992 р. допис Миколи Мушинки "Потомки Никифора Лещишака відгукніться!"

Як далекий нащадок Никифора Лещишака (дружина якого Олена була рідною сестрою моєї бабусі) хочу зробити хоч незначні та деякі доповнення та спростування до повідомлення, яке було опубліковане п. М. Мушинкою на підставі інформації, одержаної від Андрія Лещишака (племінника Никифора, 1909 р. народження, який нині живе в с. Радваніца Легніцького воєводства у Польщі).

Никифор Лещишак, син Андрія та Агафії, народився в селянській родині в 1856 р. і с. Білична. Мав трьох братів: Миколу, Касіяна та Дмитра.

В 1882 р. Никифор закінчив богословську семінарію (мабуть в Перемишлі), а в 1885 р. був рукоположений і висвячений на священника. Оженився Никифор не з Оленою Цвечко, як помилково вказано в публікації М. Мушинки, а з Оленою Хрушевською, однією з дочок тодішнього бургомістра міста Теребовлі.

Був священником у лемківському селі Білична Грибівського нині Горлицького повіту в Польщі. Наприкінці 80-тих років минулого століття о. Никифор Лещишак в цьому селі записав багато народних пісень, казок, загадок, прислів'їв та приказок і уклав великий збірник народної лемківської творчості.

Як правильно вказує М. Мушинка, на той час це був найбільший збірник лемківського фольклору. На жаль, як вказується в публікації, з нього збереглося лише 225 пісень, що їх Іван Франко переписав і вислав польському етнографові Ізидорові Коперницькому до Krakова, де вони зберігаються і досі в Krakівському етнографічному музеї.

Далі Н. Лещишак був священиком і с. Устрики Горішні (Шематизм епархії Перемишльської за 1894 р. вказує, що в цьому році о. Никифор Лещишак був парохом с. Устрики Горішні Затварницького деканату). Потім о. Лещишак був парохом в с. Якубова Воля Дрогобицького повіту.

Отець, Никифор був дуже працьовитим. Вів скромне та дуже щадне життя і за заощаджені гроші придбав власну кам'яницю на площі ринок в центрі м. Дрогобича.

Перша світова війна застала о. Никифора Лещишака в селі Леплюхів біля Мущини, де він відправляв в місцевій церкві. Можливо втікаючи від фронту і москалів, отець зупинився в цьому селі, а може і одержав там парохію. Отець дуже боляче переживав той факт, що всі його заощадження, які він вклав в придбання кам'яниці в м. Дрогобичі попадуть в руки москалів разом з бібліотекою та рукописами, зокрема може й записами народного фольклору.

Помер о. Никифор Лещишак раптово, 19 жовтня 1914 року і похований в с. Леплюхів. Про це свідчить зокрема внучка отця Наталія Дідошак, яка живе в м. Львові, "Хоч я тоді була ще маленькою трирічною дитиною, але добре пам'ятаю величавий похорон дідуся Никифора в Леплюхіві. Зокрема запам'яталась темно-фіолетова домовина з віком на завісах, внутрі викладена рожевим шовком".

Після смерті о. Н. Лещишака в Леплюхіві ще певний час був парохом його зять, отець Юліан Дуцько.

Никифор Лещишак мав четверо дітей. Його дочка Ольга — померла ще молодою. Син Евген оженився і жив в м. Теребовля, помер. Дочка Наталка вийшла заміж за Дмитра Гаяця, емігрували в час Другої світової війни, мали дочки Віру і Ірину. Померли і поховані мабуть в США.

Дочка Марія (1889—1988) вийшла замуж за о. Юліяна Дуцька (1882-1938), який в передвоєнний період був парохом в с. Летня на Дрогобиччині, де помер і похований. Марія в час війни виїхала до Америки, де померла і похована в США. Марія мала 5 дітей. Син Евген (1907-?) — помер в Польщі. Дочка Стефа (1909 р.) — живе в Пітцбургі. Дочка Галія (1910-1990) — була замужем за о. Степаном Серкезом. Похована в м. Ужгороді. Дочка Наталка (1911 р.), була замужем за бандуристом Юрієм Сінгалевичем. Репресована більшовиками, згодом вийшла заміж за Дмитра Дідошака, тепер живе в м. Львові. Син Мирон Дуцько (1915 р.) — народився в с. Леплюхіві (вже після смерті дідуся Никифора, де парохом тоді був його батько). Тепер живе в м. Яворові Львівської області.

Як стверджують внуки о. Никифора п. Наталка Дідошак і п. Мирон Дуцько в родині згадувалось про записи дідусем народних пісень та іншої на-

НОВИНИ З ПІДЛЯШШЯ

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ ЖИВЕ НА ПІДЛЯШШІ

24-го квітня 1993 року у залі будинку культури в Більську Підляському відбувся регіональний огляд, кваліфікуючий ансамблі до участі у "Фестивалі української культури — Сопот'93". З сердечними словами вітання та інформацією про життя на Україні виступив Теодозій Старак, член української амбасади в Варшаві. Серед запрощених гостей м. інш. був директор воєводського осередку плекання культури в Білостоці Казімеж Дерковський і війт гміни Більськ Юрій Ігнатюк. Перегляд відкрив підляський історик,

родної творчості, але жодних рукописів вони не бачили, бо все це очевидно пропало ще в час першої світової війни, коли о. Никифор (можливо в поспіху) покидав Дрогобиччину і опинився в Леплюхові.

Дружина о. Никифора — Олена Лещишак після смерті мужа жила в своїй кам'яниці в м. Дрогобичі (частину кам'яниці здавала в оренду), а в час другої світової війни переїхала жити до своєї сестри Казимири — Катерини, яка була дружиною о. Йосифа Мизя, пароха с. Медвежа на Дрогобиччині. Там і померла, де і похована на цвинтарі недалеко церкви.

Таким чином, цінна спадщина Никифора Лещишака очевидно в родинних архівах не збереглась. Та пошуки необхідно продовжувати. Слідів треба шукати серед архівних фондів Дрогобича і Львова, зокрема серед фондів Івана Франка та архівів в Польщі. Планую провести ще детальніше пошуки в с. Якубова Воля.

Як слухно відзначає п. М. Мушинка, збірка Лещишака важлива не лише тим, що це найбільша тогочасна збірка лемківського фольклору (пов'язана з Іменами двох найвизначніших діячів слов'янської культури — Івана Франка й Ізидора Коперницького), але й тим, що села Білична, з якого походить, вже немає. Таким чином фольклорний збірник о. Никифора Лещишака є майже єдиним документом про духовну культуру нині повністю знищеного лемківського села.

Пошуки слідів фольклорного збірника тривають. Будемо надіятись, що спільними зусиллями вдастся розшукати цінну спадщину та поповнити новими відомостями творчу біографію дослідника народної творчості лемків Никифора Андрійовича Лещишака.

м. Львів

випускник Ягеллонського університету Юрій Гаврилюк. Він коротко розповів про історію Підляшшя. Конферанс'є був невтомний діяч на ниві української культури на Підляшші Андрій Сидорук з містечка Кліщелі, абсолютент Люблінського університету. Він справно і в дуже добром темпі повів мелодії автентичного українського пісенного фольклору Підляшшя. На сцені виступили ансамблі та художні колективи:

I — ансамбль з села Курашово, що біля м. Гайнівка. В/з ансамблем кермує народна співачка Ніна Григорук.

II — хор з села Кнориди, що на Більщині. Хором кермує Зіна Дуніковська, а художнім керівником є Аліна Нігеревіч.

III — танцювальний ансамбль "Діброда" з Хотинця, що біля Перемишля, виконав старовинні українські танці, в тому числі і козацькі. Ансамблем кермує Андрій Путко. Глядачі нагородили хотинецьку молодь гарячими оплесками та дарували квіти. До вподоби був дуже цікавий козацький одяг.

IV — співоча група з села Вілька Терехівська, якою кермує Віра Рощенко. Представляючи частинку пребагатого фолклору рідного села, цей гурт виступав раніше в Сопоті, Луцьку і т. д.

V — співоча група з села Орішково, що на Гайнівщині, під керівництвом Надії Грушевської, заспівав українських народних пісень рідного села.

VI — Хор "Любашкі" з села Добровода, гміна Кліщелі, під керівництвом Валентини Климович, чудово заспівав пісні околиць Кліщель, які своїм змістом сягають минулих століть, розповідають про долю підляшуків, про любов до рідного.

VII — квартет з села Добровода.

VIII — солістка Валентина Климович з села Добровода.

Хор села Добровода є досконалим фолклорним ансамблем, який плекає українську пісню рідного села. Хор успішно виступав на Україні, в Білорусі, а також на фестивалі в Сопоті. Репертуар цього хору — криниця нашої пісні.

IX — Леся Улична — студентка з Любліна — виконала віночок пісень релігійного змісту під акомпанемент гітари.

X — фолклорна співоча група "Красуні" з Красного Села, що на Більщині, чудово представила хрестинний підляський обряд, який і понині живий у наших селах. Артисти досконало виконували свої ролі і при тому співали старовинних — з XVIII-XIX ст.

— пісень та приспівок. За свій виступ "Красуні" отримали бурхливі оплески і квіти від глядачів. Раніше вони виступали в Сопоті, на Волині, в селах і містечках Білосточчини, брали участь у "Фестивалі української культури Підляшша", який був організований у містечку Мельник, що над Бугом. Ансамблем кермує Валентина Марцінович.

XI — хор "Родина" з села Дубяжино заспівав народних пісень околиць рідного села, що на Більщині.

XII — інструментальна група в/з хору виконала віночок мелодій на старовинних інструментах. Хор нараховує 23 особи, керівником є Олесь Романюк, який раніше виступав як соліст на сценах Колобжеа, Зеленої Гори, Білостоку і в Карпатах. Ансамбль концертував на Україні. Художнім керівником "Родини" є Степан Ярмола, родом з м. Костопіль, що на Україні.

XIII — жіноча співоча група з містечка Мельник, що над Бугом, під керівництвом Надії Дацевич. Художнім керівником в/з колективу є Людмила Віщенко.

XIV — молодіжний вокально-інструментальний ансамбль "Ремікс" з Більська Підляського заспівав віночок народних пісень у новому музичному оправованні. "Ремікс" є дуже популярним в околицях Більська. Він виконує народні та сучасні естрадні пісні.

Раніше такі перегляди відбувалися в м. Черемха. У цьому році огляд зроблено в Більську Підляському з уваги на кращі умови — гарна зала дому культури та вигідне залишнє та автобусне сполучення. Як сказали члени кваліфікаційної комісії Петро Пеленський та Петро Копесник — їх вразив високий художній рівень ансамблів, які плекають первісний автентичний український фолклор Підляшша, що і понині живий у містечках і селах між Бугом і Нарвою, де компактно проживає біля 100 тис. українського населення. Велике враження справив на глядачів та комісію ансамбль "Красуні" з Красного Села, який чудово представив народний обряд хрестин на Підляшші. У тригодинному концерті перед більською публікою виступило 14 співочих груп та ансамблів, загалом біля 100 виконавців. Комісія попередньо оголосила, що на фестивалі в Сопоті виступить не менше як 5 ансамблів з Підляшшя. В оцінці представника української амбасади в Варшаві Теодозія Старака, більський огляд зробив на нього велике позитивне враження. Українські народні пісні Підляшша є автентичими, в них немає чужих навіювань, які б відрізняли їх від загальноукраїнського фолклору. Підляські пісні нагадали йому Галичину, крім того, вони дуже схожі мелодіями до народних пісень Східної України. Т. Старак оповідав, що виховувався на Лемків-

щині. Коли був ще хлопцем, дізнався в школі, що Лемківщина і Підляшша є найбільш західними і північними українськими етнічними землями. Здавалося йому, що Підляшша більше відрізняється від решти українських земель з етнографічного погляду та з уваги на історичні обставини. Взагалі дивно, що стикований фолклор в автентичній формі живе у селах та містечках між Бугом і Нарвою, понині плекається завдяки співочим групам та народним ансамблям. По суті, на Україні мало знають про Підляшша, більше — про Холмщину чи Лемківщину. Україна повинна допомогти зберегти тут національну культуру, традиції...

Працівники радіовисильні в Білостоці Юрій Місюк та Евген Рижик зробили записи-награння пісень для використання їх в українських радіопередачах п. з. "Українська думка", які транслюються 3 рази на тиждень з Білостоку.

Глядачі були вдоволені, не жалували оплесків та дарували артистам квіти.

Організатором перегляду був Союз Українців Підляшша при співчасті Об'єднання Українців у Польщі.

На запрошення Головної Управи Союзу Українців Підляшша з осідком у Більську Підляському перевував з концертами на Білосточчині 25-особовий ансамбль "Полісняни" з міста Костопіль, Рівенської області, що на Україні. Ансамбль існує від 1980 року. Художнім керівником є Степан Ярмола. У минулому ансамбль концертував по Україні, побував у Болгарії і в Польщі, брав участь у Фестивалі української культури Підляшша *Мельник' 92*. Репертуар ансамблю складається з старовинних народніх українських пісень, з фолклору Полісся, а також із стрілецьких та патріотичних пісень. "Полісняни" виступили з концертами: 26 лютого ц. р. у світлиці в селі Кривятичі і 27 лютого в світлиці Дубяжино. Мешканці села Дубяжино гостювали ансамбль, а також забезпечили нічлігом. Глядачі радо сприймали виконувані на високому артистичному рівні пісні "Полісян", дарували їм квіти, а гмінна управа в Чижах дарувала річову нагороду.

Останньо концертували в нас з України ансамблі "Горина" і "Полісняни". 24 квітня 1993 р. у Більську відбувся огляд ансамблів перед "Фестивалем української культури — Сопот' 93". З Північного Підляшша взяло участь 11 ансамблів, а також з Хотинця, Перешиля і Володави, що на Холмщині.

Іван Киризюк

НОВИНИ З УКРАЇНИ

м. Івано-Франківськ, Україна.

ТОВАРИСТВО "ЛЕМКІВЩИНА" В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ

Івано-Франківське товариство "Лемківщина" створилося півтора року тому при активній участі Іванни Сенко і Петра Пиртєя. Вони об'єднали своїх знайомих і рідних і офіційно заявили про існування лемківської громади. В жовтні 1991 року відбулися багаточисельні збори на яких обрали нове правління: Криницький Степан — голова, Сенко Іванна — секретар, Петро Пиртей, Копистянський Олександр, Трухан Ігор — заступники, Сенко Андрій, Матвійків Ірина, Боднар Ольга, Фігель Іван, Ціхонь Мирослав, Яцевич Іван — члени правління.

За 1991-92 рр. товариство значно виросло і зараз налічує біля 2000 членів. Створилися відділення в містах Калуші, Долині, Галичі, Снятині і Коломії, є осередок в с. Лопушня і Кутах. Швидко почались створюватись колективи художньої самодіяльності і вже в травні 1992 року ми організували велике пісенне свято. Виступали лемківські хори з Івано-Франківська, Долини, Калуша і інших місцевостей, ансамблі і танцюристи. Велика делегація — понад 700 осіб була на "Ватрі-92".

Цього року 24 січня ми провели вже треті загальні збори. На зборах говорилося про відродження і збереження лемківських народніх традицій і духовної спадщини, розвиток художньої самодіяльності, літератури і промислів. Але не тільки ці питання хвилюють нас. Для всіх переселенців є проблема

виїзду до Польщі в гості чи до родини. Треба мати запрошення, довго чекати на візу і дорого платити за паспорт, а це не завжди можуть собі позволити старші люди.

На зборах знову було засуджено акцію "Вієла", вироблено звернення до уряду України. Нам приємно що резолюція, яку прийняли наші збори майже цілком співпадає з такою, що прийнята З'їздом ООЛ і позицією Об'єднання Лемків Канади.

Наша лемківська громада підтримує тісні контакти з товариствами Тернопільщини і Львова, ми за об'єднання всіх лемківських товариств у Світовій Федерації Лемків.

Недавно нас повідомили з Чернівець, що там також створюється нове товариство. Ми радіємо з того, тішмося що робота не пропадає дармо. 6-го березня 1993 року до Ждині поїхав Степан Валевський, архітект. Він розробив проект забудови і макет "Ватри" і повіз його на конкурс. На нашу думку проект дуже цікавий, бо передбачає, що той комплекс має працювати цілий рік і служити як культурний і оздоровчий центр. Це наша невелика допомога організаторам Ватри.

Тепер у всіх відділах товариства проходять збори, вся лемківська громада готується до Великодніх Свят і до "Ватрі-93". **Криницький Степан**, голова товариства "Лемківщина"

LEMKIVSHCHYNA

VOL. IV

SUMMER 1993

No. 2

IVAN TEREFENKO

TRAGEDY BEYOND "THE CURZON LINE" *

(conclusion)

The commander of the "Wisla" Operational Group was General Stefan Mossor, vice chairman of the Polish General Staff. His assistants were: Col. G. Korczynski (security), Col. J. Gibner (internal security), Col. B. Sydzinski (political affairs), and Col. M. Czylinski (chief of staff). Commanders of the Lublin and Krakow military districts were directly subordinated to the "Wisla" Group. Field operations were divided into two regions: "R" (Rzeszow), and "S" (Syanik). The "Wisla" Group was comprised of the 3rd, 6th, 7th, 8th, and 9th infantry divisions (15 regiments), a divisional corps of internal security forces (3 brigades), a 500-man regiment of engineers, and a transport regiment of 310 heavy trucks. Reserve units included the 12th infantry regiment, a 700-man militia division, and several air and armored units. The "Wisla" Group also contained its own field court-martial. Together, the "Wisla" Group was comprised of more than 20,000 well-trained soldiers, not counting the local militia, rail security, and border forces.¹⁹

In accordance with a Polish-Soviet agreement, Soviet border troops closely monitored the frontier between both states. For its part, Czechoslovakia had already committed its troops to the war against the Ukrainian Insurgent Army (UPA) in 1945. Those forces were part of the "Stal" Group, which was subsequently renamed "Teplice". At the end of June, the Group also included

17 aircraft. In September 1947 the Group's commander was Major-General Emil Perko, who led 13,602 soldiers committed exclusively to operations against the UPA, including barring their passage across Czechoslovakia to the West.²⁰

The "Wisla" Operation took place in three phases. In the first phase, a division of the Internal Security Corps (KWB) was directed to liquidate the Ukrainian "Bira" company which had been active in the Tysna-Balyhorod region; the 6th infantry division was sent to liquidate the "Khrin" company which was active southwest of Syanik; the 7th infantry division against the "Stakh" company south of Syanik; the 8th division against the "Krylacha" company in the region of Dobra, Molyava, and Kuzmyn, and the "Lastivka" company in the region of the Limna, Tryitsya, Yamma Horishnya, and Yamma Dolishnya northeast of Syanik; and the 9th infantry division against the "Burlaky" and "Hromenko" companies which were active south and southwest of Peremyshl.²¹ In addition, the troops were instructed to forcibly remove the Ukrainian population from the region.

As described above, in the first phase of operations, the UPA was outnumbered by an enormous collection of Polish forces. For example, a division of the KWB, which numbered 4,587 on May 25, 1947, was brought against a single UPA company — "Bira", which was comprised of no more than 150 men, including the sick and wounded!

When comparing Polish and Ukrainian forces, Polish authors regularly cite total figures which understandably lead to false conclusions. A. Szczesniak gives the following statistics: 6,000 members of the Ukrainian

*The Curzon Line, named for the British Foreign Secretary who in 1919 was a member of the Allied Supreme Council which decided border questions in Eastern Europe, roughly coincides with Ukraine's modern frontier with Poland. As a result, ethnically Ukrainian territories (Lemkivshchyna, Pidlyashya, Kholmshchyna) are located within Poland today — ed.).

19. I. Blum — *Udział W. P... WPH Nr. 1/1959 str. 17-18.*

A. Szczesniak... *Droga...* str. 433-434, str. 547.

20. A. Szczesniak... *Droga...* str. 420, 451, 455.

21. I. Blum, *Udział...* WPH Nr 1/59 str. 18-19.

underground (2,500 UPA soldiers, several hundred Ukrainian security forces, approximately 3,000 members of the Organization of Ukrainian Nationalists) pitted against a Polish force of 20,000.²² This reflects a ration of 3.2 Polish soldiers for every Ukrainian insurgent. The author claims that to liquidate the insurgency, rations of 10.1 or 15.1 were required. Considering the actual numbers of UPA soldiers in the region, in the Balyhorod and Tysna regions alone, there were 30 soldiers of the Polish security forces for every Ukrainian insurgent! The Polish division operating in the region was equipped with 403 horses, 30 trained dogs, 6 machine guns, and 50 field radios!²³ For its part, the Ukrainian "Bira" company was equipped with several dozen machine guns, rifles, and handguns.

In other regions of the "Wisla" Operation, the UPA was similarly outnumbered and outgunned. However, despite the enormous Polish show of force, they were unable to capture or liquidate substantial numbers of the UPA forces. For example, almost all companies of the UPA tactical region "Lemko," which were virtually continuously engaged with Polish forces, managed to cross into Czechoslovak or Soviet territory. In Czechoslovakia, where the UPA units were unfamiliar with the territory, they were continually harassed by the tanks and planes of the "Teplice" Group. Those UPA companies which crossed into Soviet territory were attacked by elite units of the NKVD.

The first phase of the "Wisla" Operation lasted until early 1947, with military operations essentially confined to the counties of Syanik, Lisko, Peremyshl, and Lyubachiv. Approximately 50,000 Ukrainian civilians were deported at that time.

In the second phase, during the month of June 1947, operations were concentrated in the counties of Peremyshl and Lyubachiv, as well as Yaroslav and Tomashiv. The 6th, 7th, and 9th Polish divisions, along with select units of the "Wisla" Group, blockaded the entire region, engaged the UPA units, and deported the Ukrainian population.

In the third phase, during July 1947, both operations against the UPA and deportations were carried out in the counties of Novyi Sanch and Novy Torh (Krakow province) and Kholm, Volodava, Hrubeshiv, and Tomashiv counties (Lublin province).

During the "Wisla" Operation, a night-hour curfew was imposed, while all towns, villages, and rail stations were closely patrolled to prevent communication between

UPA and OUN members. Any individuals suspected of cooperation with the Ukrainian insurgents were arrested.

According to A. Szczesniak,²⁴ the "Wisla" Operational Group deported 95,846 and 44,728 Ukrainians from the Rzeszow and Lublin provinces, respectively: a total of 140,575 Ukrainians. No figures were cited for the counties of Novy Sanch and Novy Torh (Krakow province). All together, more than 150,000 were deported.

Jaworzno

Nearly all of the transports carrying the deported passed through Auschwitz, even those transports originating in Kholm and Hrubeshiv. Auschwitz had a large center which had been built during the war, which facilitated the simultaneous processing and departure of several transports. It was from Auschwitz that many of the deportees were arrested and, under armed escort, were forced to walk to the concentration camp at Jaworzno, the site of a Nazi camp until 1945. In April 1947, Jaworzno was used as a concentration camp for the Ukrainians who were deported in the "Wisla" Operation. The first convoy arrived from Syanik in the first days of the Operation. 22 Ukrainian Catholic and 5 Orthodox priests were incarcerated there, along with doctors, teachers — virtually the entire Ukrainian intelligentsia. All those suspected of cooperating with the UPA were sent to the camp. 3,936 prisoners passed through Jaworzno, including 823 women and several dozen children. Members of the UPA and the OUN were not, however, sent to Jaworzno: court-martials tried and summarily executed them in the field. From May 1 to July 31, 1947, 133 were executed by the "Wisla" Group.²⁵ Also incarcerated in Jaworzno were those deportees who had returned to their villages from the formerly German "Reclaimed Territories" in western Poland. As a result of beatings, malnutrition, and unsanitary conditions, no less than 150 perished at the Jaworzno camp. The camp itself was styled on both the Nazi and Soviet models, with watchtowers, machine guns, high-voltage double barbed wire, etc. Polish sources make no reference to the Jaworzno camp during the infamous 1947-49 period.

In The "Reclaimed Territories"

The first transports of Ukrainian deportees began arriving in the formerly German territories on May 24,

22. A. Szczęśniak... Droga... str. 434.

23. F. Sikorski; Kabewiacy w Akcji "Wisła" Wyd. MON. W-wa 1989 str. 57.

24. A. Szczęśniak... Droga... str. 459.

25. Є. Місцило "Явожно", "Наше Слово" ч. 4 з 28.01.1990 р.

1947. Some of the convoys, however, took 2-3 weeks to arrive.

Regarding the Ukrainian deportees, the "Reclaimed Territories" Ministry decreed:

1. The deportees of the "Wisla" Operation are not to be resettled within 50 km of the border (with Germany — ed.) and not within 30 km of any county seat.

2. Ukrainians cannot constitute more than 10% of the local Polish population.

3. No more than one Ukrainian family per community is to be resettled where local opposition is raised.²⁶

It is quite obvious that the government's main goal was to achieve the maximum dispersion of Ukrainians among Polish communities to expedite assimilation.

At the arrival centers, military officials divided the deportees into several categories based on special intelligence dossiers prepared earlier. Those classified "particularly dangerous" were relocated in especially remote areas. Officials of the local militia immediately took jurisdiction over the deportees, some of which were promptly arrested.

The local Polish population was hostile towards the Ukrainians, and did everything they could to harass them. The deportees were not allowed to relocate without permission. All those who managed to return to their native villages were arrested and incarcerated. In some countries, the deportees were even forbidden to visit neighboring villages or work in the forests without special permission.

According to Hubert Mordawski, 32,461, a total of 138,475 individuals, were forcible resettled in the "Reclaimed Territories" during the "Wisla" Operation.²⁷ They were scattered across 65 counties within 5 provinces.

More than 150,000 were deported during the "Wisla" Operation, while an additional 5,000 were removed from the Lublin province alone.²⁸ When comparing the figures of those removed from their native regions and those resettled in the "Reclaimed Territories," there is a discrepancy of 12,000. It is unknown whether that many were arrested, or were resettled in other provinces.

Naturally, Ukrainians were resettled in partially ruined, formerly German homes. Some deportees were given individual farmsteads, while others were assigned to state collective farms. Those who arrived early still had a chance to plant essential crops, while those who

arrived later often found themselves virtually on the edge of famine.

Consider the following classified report of August 12, 1947, written by officials of the 2nd military district in Bydgoszcz regarding Ukrainian deportees in the Gdansk and Szczecin provinces:

"...the arrivals are in particularly difficult material situations... All homes need repair... In the Gdansk province, where the first transports arrived after June 15, nothing has been sown or planted... In Gryfice county, of 417 families, 314 have no potatoes or grain to survive the winter... Generally speaking, the material plight of the deportees is poor, but even worse is the fact that the majority of them have been unable to sow any grain; there are no funds to repair their homes; rations are inadequate; county budgets have not yet been increased to deal with the deportees..."²⁹

Under these conditions, the Ukrainians were forced to work, virtually as serfs, for their Polish neighbors, just to earn a loaf of bread or a few potatoes.

Even worse was the basic cultural and community life of the Ukrainian deportees. All levels of family and community ties were severed. Occupants of several villages were scattered across dozens of villages in many counties. There was no Ukrainian schools, and Ukrainian books were destroyed and banned. The faithful were unable to attend their own churches since there were none, and the clergy had all been arrested.

Conclusion

Despite the enormous suffering they experienced at the hands of the Polish communist regime, Ukrainians in Poland have found the strength to preserve their heritage, though, not surprisingly, some of the Ukrainians have assimilated. With the demise of the USSR and the restoration of Ukrainian independence in August 1991, the plight of Ukrainians in Poland should begin to noticeably improve.

On August 3, 1990, the Polish Senate officially condemned the "Wisla" Operation. Despite efforts by several parliamentarians, the Polish Sejm has yet to address the issue. However, Ukrainians both in Poland and abroad anticipate that in the near future the Polish government will find the courage and humanity to begin the long-awaited healing process by adopting measures to relieve the suffering experienced by Ukrainians living in Poland after the Second World War.

26. H. Mordawski; Operacja wojskowa — Tygodnik Polityka Nr. 4 z 13/X. 1990.

27. H. Mordawski; Operacja...

28. E. Misjlo; Akcja "Wisla", magazyn historyczny "Mówią wieki" Nr. 3/1991 str. 1.

29. E. Misjlo; Akcja... str. 8.

YOUNG UKRAINIAN UNION ESTABLISHED

In March 1993, participants of a congress organized by young Ukrainians living in Poland established a Young Ukrainian Union, as part of the Union of Ukrainians in Poland. The congress was attended by 40 persons representing the Ukrainian Independent Youth Union, the Plast scouting organization and several Ukrainian schools.

Guests of the congress included bishops of the Orthodox Church: Bishop Adam, ordinary of the Pereymyshl and the Novy Sanch dioceses, Bishop Abel, ordinary of the Lublin and the Kholm dioceses and Bishop Ivan Martyniuk, ordinary of the Pereymyshl diocese representing the Ukrainian Catholic Church.

Participants asked President Walesa to support their demands expressed in a November 1992 petition to the Sejm concerning the liquidation of the legal, economic, and political effects of the "Wisla" Operation of 1947.

POPE SUBORDINATES PEREMYSHL DIOCESE DIRECTLY TO VATICAN

Pope John Paul II excluded the Pereymyshl diocese of the Byzantine-Ukrainian Rite from the Polish church administration and subordinated it directly to the Holy See on June 19.

КРАЙОВА УПРАВА ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ

проголошує

КОНКУРС НА КОЛЬОРОВУ РІЗДВЯНУ КАРТОЧКУ

Тема карточки:

"Українські звичаї та традиції зв'язані з Різдвом Христовим і Святым Йорданом."

Конкурс обмежений тільки до українських мистців в Україні, Польщі та Словаччині.

Величина праці (твору): (21 см × 30 см). Реченець конкурсу: **15-го серпня, 1993 р.**

Нагороди: 1-ша — 150.00 дол., 2-га — 100.00 дол., 3-тя — 50.00 дол.

Оригінали праць надсилати на адресу:

Org. for Defense of Lemko Western Ukraine
P. O. Box 7
Clifton, New Jersey 07011-0007 USA

Under the Pope's decision, the Bishop of the Pereymyshl diocese continues to belong to the conference of the Polish Episcopate.

The Papal decision means that Polish Uniates are not longer subordinated to the Polish Primate. The Vatican recalls that when the persecutions of Uniates started in 1946, they were subordinated to the Polish Primate to provide care and assistance for them and to ensure the education of priests for the Uniates. Today, the situation is completely different and the Uniates regain autonomy, now being subordinated directly to the Holy See. Uniate Archbishop Ivan Martyniuk has been working in Pereymyshl since 1991 and the Vatican entrusted Poland's all faithful of the Byzantine Rite to his care.

UKRAINIAN CEMETERY CONSECRATED

A renovated cemetery with graves of Ukrainian soldiers who fell in battle with the Bolsheviks in 1920 was consecrated in Aleksandrow Kujawski in Wloclawek Province. The ceremony was attended by Jerzy Milewski, the head of the national security bureau at the presidential office, representatives of the Polish and Ukrainian armed forces, delegates of the Union of Ukrainians in Poland, and Roman Catholic and Ukrainian clergy.

В суботу, 15-го травня 1993 року, в Сиракюзах, Н. Й., відбулось чергове засідання Світової Федерації Лемків, яке повністю було присвячене підготовці до Всесвітнього Конгресу СФЛ, який запляновано на осінь 1993 р.

На знимці стоять зліва: Юрій Ковальчик, Василь Майкович, д-р Іван Гвозда — голова СФЛ, Іван Оленич — голова ОЛК, Марія Дупляк — голова ООЛ, Теодор Колос, Іван Терефенко, Евген Іванусів.

РЕЗОЛЮЦІЇ ХХІІІ З'ЇЗДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ

1. В першу річницю незалежності України З'їзд вітає:
Український Народ в Україні і поза її кордонами,
Ієрархів українських Церков в діаспорі і Україні,
Уряд незалежної України та бажає йому сил і наслаги
у розвитку та закріпленні Української Держави,
Ветеранів Української Повстанської Армії з 50-літтям
її створення, та всі інші військові об'єднання, які
боролися за незалежну Україну,
Світову Федерацію Лемків з її складовими організаціями, та всіх зорганізованих українців з Лемківщини в Україні та поза її кордонами.
 2. З'їзд домагається, щоб уряд ПНР уможливив негайний поворот лемків на їхню рідну Лемківщину, по-клікав спільну українсько-польську комісію для визначення відшкодування потерпілим лемкам з приводу ганебної акції "Вісла" 1947 р..
 3. Учасники З'їзду ООЛ звертаються до Уряду і Президента України стати в обороні прав українців у Польщі.
 4. З'їзд протестує проти ізолявання і трактування лемків, зокрема в Польщі, як окремої нації, і відкидає всі спроби відокремлення лемківських справ від загально-українських.
 5. ХХІІІ З'їзд ООЛ засуджує всякий шкідливий "русизм" та не бажає, щоб хтонебудь виступав та зачисляв уродженців найдалі на захід висуненої української землі Лемківщини, до видуманої, окремої карпатської чи лемківської нації.
- З'їзд підтримує постанови попередніх З'їздів та доручає:
1. посилити організаційну діяльність у приєднанні членства до Відділів;
 2. подбати, щоб кожний член ООЛ став передплатником журналу "Лемківщина" та закликати Відділи спонзорувати його;
 3. далі втримувати зв'язок з українськими лемківськими організаціями в Україні і поза нею;
 4. підтримувати розвиток українського шкільництва, мистецтва та культури на Лемківщині.

З ОСТАННЬОЇ ХВИЛИНИ...

Коли це число "Лемківщини" вже друкувалося, наспіла вістка, що

КОНГРЕС СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЛЕМКІВ

відбудеться в дніх 8, 9 і 10 жовтня 1993 р. у Львові, Україна.

ПОДЯКА

КРАЙОВА УПРАВА ООЛ В АМЕРИЦІ ТА РЕДАКЦІЯ "ЛЕМКІВЩИНА" ЩИРО ДЯКУЮТЬ З-МУ
ВІДДІЛОВІ ООЛ В ПАССЕЙКУ, Н. ДЖ., ЯКИЙ ЗЛОЖИВ 500.00 ДОЛ. НА ПРЕСОВИЙ ФОНД НАШОГО
ЖУРНАЛУ.

ХТО НАСТУПНИЙ?

**КРАЙОВА УПРАВА ООЛ ПРИВІТАЛА
ІІ ЗЇЗД ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ**

Організація Оборони Лемківщини в Америці
Organization for the Defense of Lemkivshchyna in America
КРАЙОВА УПРАВА • NATIONAL BOARD
P. O. BOX 7 • CLIFTON, NEW JERSEY, 07011-0007 • USA

Кліфтон, 3-го червня 1993 р.

Об'єднання українців у Польщі
На руки голови
Пана Юрія Рейта.

Вельмишановий Пане Голово,
Дорогі Друзі!

Сердечно дякуємо за запрошення до участі у ІІ Зїзді Об'єднання українців у
Польщі, який відбуватиметься у Варшаві в дніх 5 і 6 червня ц. р.

З цієї нагоди просимо прийняти від Організації Оборони Лемківщини в США
якнайкращі бажання успіхів та корисних нарад.

Консолідація всієї української спільноти в Польщі в питаннях ліквідації наслідків
акції "Віста", повернення на Рідин Землі якнайближчого часу переселення,
відновлення зоботи імені та політичного статусу українського суспільства
серед польського народу — це одні з найважливіших завдань.

Задяк, коли проходять так важливі договори між урядами вільної України та
Польщі, власне тепер, як ніколи, настіп час на боротьбу за належне місце
української спільноти в ПНР.

Хай Боже Провидіння веде Вашими нарадами, а наша спільна праця спрямує всі
наші зусилля в користь нашої відновленої Самостійної Держави!

За Крайову Управу ООЛ в Америці

Марія Дмитрук
голова

П.С. Замість понадки представника ООЛ на Ваш Зїзд, пересиласмо на рахунок ОУП задаток
в сумі 500.00 ам. дол.

В дніях 5-го і 6-го червня 1993 р. у Варшаві
проходив ІІ-й Зїзд ОУП, на який була запрошена
ООЛ. З цієї нагоди КУ ООЛ привітала ОУП листом,
який публікаємо побіч.

**ЧИ ВИ ВЖЕ НАБУЛИ
ПРОПАМ'ЯТНУ КНИЖКУ
ХХIII КРАЙОВОГО
ЗЇЗДУ?**

Якщо *ні*, зробіть це
сьогодні!

Книжка в півтвердій
оправі, начислює 160
сторінок.

Видана на люксусово-
му кредитному папері,
багато знимок з діяль-
ності ООЛ.

Ціна 5.00 ам. дол.

Замовлення разом з чеком просимо платити:

ODLWU, Inc.

P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007

ІСТРАНІВЕР • 160 САЖЕРІ • СІС

**ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЖУРНАЛ
ТА
ПРИЄДНУЙТЕ ПЕРЕДПЛАТИКІВ
"ЛЕМКІВЩИНИ"**

З ДІЯЛЬНОСТИ ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

I-ий Відділ Об'єднання Лемків Канади наближається до 40-ліття свого існування. Надзвичайно динамічний у минулому, дещо сповільнив темп своєї праці у минупорічній каденції. На загальні збори Відділу 2-го травня 1993 р. прибули ветерани діяльності Об'єднання Лемків Канади, його основники: Степан Бабяк, Теодор Колос, Іван Оленич, Дмитро Чабан, Микола Марин та інші. Ще понад 20 літ тому назад у вирі інтенсивної праці як суспільної, так і професійної, здавалося, що коли хоч частина провідних членів переїде на пенсію, буде мати багато часу на суспільну працю, відійдуть фінансові клопотання, тоді наші осяги на лемківській ниві будуть високо ефективні. У минулому, коли було організовано численні протести, маніфестації, петиції та зустрічі, з нами були наші дружини та доростаючі діти.

Останній рік приніс нам неабиякі зміни. Наші клопотання про дальшу долю нашої чудової Лемківщини, про ліквідацію наслідків насильного виселення перебрала наша Батьківщина — Україна. Тепер доля нашої вужчої Батьківщини — Лемківщини — буде вирішуватися на дипломатично-міжнародному рівні. Наші брати на рідних землях, тепер уже в демократичній державі, зможуть краще обстоювати свої права. Тільки у наші ряди вкраплюється захитання. Діти, які здобули професії лікарів, інженерів, адвокатів та інші, включилися у канадський життєвий вир. З приємністю треба відмітити, що крім поїздок на Гаваї та Карабські острови, відвідують і нашу незалежну Україну.

Наші ветерани, загартовані у підпільній боротьбі за незалежність, переживши знущання насильного виселення, виголоджені в концтаборі Явожно, зайняті

будуванням церков та інших українських установ у нових канадських обставинах, організуючи наше шкільництво та боротьбу з окупантами українських етнографічних земель, прийшли на чергові загальні збори Об'єднання Лемків Канади, щоб знайти і тепер своє, долею призначене їм місце. Турботою зборів було питання, як допровадити до організаційного об'єднання вигнанців — вихідців з Лемківщини, які розпорощені по цілому світі. З'єднана громада може успішно економічно допомагати незалежній Україні та сприяти поворотові лемків у їхній стороні. Організація повинна негайно приступити до поширення комплектування історичних матеріалів про лемків і Лемківщину. Появилася проблема вихідців українського походження з колишньої Югославії, які чекають на нашу допомогу. Присутні на зборах виявили турботу з приводу нищення нашої греко-католицької церкви, яка зазнала брутальної неволі окупаційним комуністичним режимом. Ніяк не можемо зрозуміти, чому римо-католицькі чинники у Польщі нищать наші церкви та церковну адміністрацію з її віковічною традицією.

Зборами провадила президія під головуванням Івана Оленича, секретарював Максим Маслей. До нової Управи 1-го Відділу увійшли: Теодор Колос — голова, Еміль Баюс — заст. голови, Максим Маслей — секретар, Дмитро Чабан — скарбник, Адам Ковалік — орг. реф., Юліян Пудельський і Іван Боневич — супл. служба, Микола Марин — предст. до КУК, Степан Мокей і Богдан Слабак — вільні члени, Степан Бабяк, Ярослав Баюс і Микола Цомкало — контрольна комісія.

Максим Маслей

НОВА УКРАЇНСЬКА СУБДИВІЗІЯ — ОСЕЛЯ "ЛЕМКІВЩИНА"

Про оселю "Лемківщина" багато говориться, але українська громада мало про неї знає. Оселя "Лемківщина" знаходиться приблизно 170 кілометрів на північ від Торонто, в Бентінк Тауншип між містечками Дургам та Гановер в розважовому відпочинковому терені нашої провінції Онтаріо, в центрі лещатарських спортивних "резортів" та клубів.

Положена в одному із вищих поземів в Онтаріо, оселя в більшості засаджена шпильковим лісом: сосною, ялиною, смерекою. Також довільно росте молодий ліс: тuya, граб, бук, ясен і клен. Гористий терен, чудовий краєвид, свіже, чисте та здорове повітря спричиняє до здорового й гарного почуття людини. На оселі є мале джерельне озеро та перепливаюча ріка, в яких є можливістьловити всілякі риби. Також

є там приготовлене місце до купання для дітей і старших. Цей натуральний басейн має теплу та м'яку, здорову, чисту воду.

Величина оселі — біля 200 акрів землі — поділена на 59 ділок — величиною від одного до двох з половиною акрів. Крім згаданих ділок, Об'єднання Лемків Канади, під чартером неприбуткової організації, і Крайова Управа посідають дев'ятиакрову площа землі із хатою. Ця частка оселі прислужена на загальні зібрання, як пікніки, ватри та відпочинкові товариські зустрічі. Оселя "Лемківщина" правно оформлена в неприбуткову корпорацію, членами якої є ОЛК і усі власники закуплених ділок, теперішніх і майбутніх. Корпорацію очолює дирекція, вибрана на загальних зборах членів. Завданням теперішньої ди-

рекції є докінчити розпочату "субдивізію" на оселі.

По довгих, трудних і коштовних стараннях дирекція допровадила до реєстрації урядом "субдивізії". Це є великий успіх корпорації, бо кожний власник ділянки дістане правні документи власності і може поставити хату до своєї вподоби. Тепер є певність нашого проекту, що вже починається і стане українсько-лемківське поселення, селом серед гарної і здорової природи, що буде нам пригадувати Лемківщину й Українське Підкарпаття.

Дороги, виплянувані за провінційними законами, дають доступ до кожної ділянки, які мають вже свої пляни, на яких зазначено положення хат та септичної системи. Із 59 ділок 24 є ще до продажу, тому пропонуємо нашій громаді набути для себе чи для своїх дітей або онуків ділянку і, таким чином, запевнити повну українізацію. Гроші з розпроданих ділянок підуть на теперішні і дальші потреби розбудови оселі. Кожний власник ділянки є не тільки власником землі, але і членом корпорації, яка займається і відповідає за денний порядок.

За більш детальними інформаціями про оселю "Лемківщина" просимо звертатися до членів дирекції. Ділянки можна набути від дирекції корпорації,звонити на телефон (416) 620-1864 (Іван Оленич) або (416) 626-6131 (Микола Карпій).

ПРИКЛАД, ГІДНИЙ НАСЛІДУВАННЯ

ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКИМ ШКОЛАМ В ПОЛЬЩІ

Заклик Українського Загальноосвітнього Ліцею в Гурові Ілавецькому "Щоб не обривалась дорога", який був поміщений в "Нашому слові" (грудень 1992 р.), дійшов і до нас.

Це є, безперечно, велике осягнення, що українська молодь в Польщі — по примусовім і ганебнім виселенню її батьків та дідів з рідних земель — має змогу вчитися у своїй власній українській школі. Це відкриває перед ними нові можливості.

Така діяльність вимагає, однаке, широкої моральної і фінансової підтримки як українського громадянства в Польщі, так і діаспори.

Тому, розуміючи щоденні труднощі й потреби українського шкільництва в Польщі, члени 1-го Відділу ООЛ в Нью-Йорку переказали одну тисячу доларів на стипендіальний фонд згаданої вище школи як допомогу в оплаті за проживання у шкільному гуртожитку тим студентам, у яких особливо тяжкі фінансові обставини.

Управа 1-го Відділу ООЛ

Теодор Малиняк, голова Анна Войтович, секретар

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

ЗАГАЛЬНІ РІЧНІ ЗБОРИ 23-ГО ВІДДІЛУ ООЛ В АУБУРН, Н.Й.

Загальні річні збори 23-го Відділу ООЛ в Аубурн відбулися 21-го лютого 1993 року в присутності 9-ти осіб. Збори відкрив голова Михайло Халупа і подякував управі і членам за співпрацю. Відтак вибрано предсідником зборів Дмитра Перона і секретаркою Ольгою Халупу. Після відчитання протоколу з минулих річних зборів, який принято без змін, приступлено до звітів уступаючої Управи.

Після дискусії Контрольна Комісія дала абсолютно уступаючій управі і приступлено до вибору нової управи. Іван Боцонь вніс пропозицію, щоб залишити управу в цьому самому складі, Іван Попівчак підтримав цю пропозицію, і одноголосно проголосувано, щоб управа залишилась в цьому самому складі як минулого року: голова — Михайло Халупа, заступник голови — Іван Боцонь, секретар — Ольга Халупа, скарбник — Дмитро Перон, організаційний — Дмитро Поляк, культ.-осв. — Стефан Бабяк.

Контр. Ком. — голова — Іван Попівчак, члени: Стефан Лепак, Дмитро Голяк.

Вільні члени Василь Лепак, Теодор Окаль і Володимир Голяк.

Переобраний голова Михайло Халупа подякував членам за довір'я і побажав всім успіхів у дальшій праці.

Ольга Халупа
секретар

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ 1-ГО ВІДДІЛУ ООЛ В НЮ ЙОРКУ

Загальні річні збори 1-го Відділу ООЛ в Нью Йорку відбулися 7-го березня 1993 р. в Домі Українського Спортивного Клубу в Нью Йорку.

Збори відкрив голова Теодор Малиняк. В теплих словах привітав всіх присутніх гостей і членів Відділу як рівнож нових членів: Богдана Биць, Миколу Дробенка, Марію Дробенка, Марію Джус, Михайла Мандзяк і Жанет Кишения-Сомборски.

Збори провадив, як голова президії — Петро Гарайда, довголітній і заслужений член Відділу. Крайову Управу репрезентував Володимир Кікта, перший заступник голови.

Звіти уступаючої Управи були цікаві й докладні, що дали доказ активної і успішної цілорічної праці як Управи так і поодиноких членів. На увагу заслуговлює великий вклад праці Відділу в кольортаж

книги "Лемківщина — земля, люди, історія, культура". Багато її примірників вислано або переказано на Україну (250 прим.), до Польщі та Чехословаччини.

Слова подяки належаться Галині і Василеві Скомським та Еві і Петрові Гарайдам за особисте заангажовання і переказання для Бібліотеки і Архіву Української Діаспори 692 книжки із своїх приватних бібліотек.

В минулому 1992 році Відділ виходив часто-густо назустріч фінансовим потребам наших братів в Україні, Польщі та інших державах. На цю ціль призначено приблизно 7,000.00 доларів, м. ін. 1,000.00 дол. на будову церкви в Мокрому. Це є поважна сума, зважаючи на те, що Відділ не має великих річних приходів.

До приємних і пожиточних подій треба також зачислити відвідини гостей з України; проф. Івана Красовського зі Львова і Теодозія Старака — на той час — амбасадора України в Польщі. Зустрічі з тими особами переходили в гостинній і товариській атмосфері і були нагодою почути цікаві інформації про історію і життя нашого народу під час комуністичної влади на Україні.

Опісля звітів та широкої дискусії, на внесок Номінаційної Комісії, вибрано нову Управу Відділу у складі: Теодор Малиніяк — голова, Василь Скомський — заступник голови, Анна Войтович — секретар, Анна Павелчак — фінансовий референт, Марія Корабель — культ.-освітн. референт, Михайло Волошин — допомоговий референт, Василь Пецух — організаційний референт, Теодор Павелчак — господарчий референт.

До Контрольної Комісії увійшли: П. Гарайда — голова, М. Пецух і Т. Кишена — члени.

Вільні члени: Г. Скомська, Е. Гарайда, М. Малиніяк, Н. Волошин, Г. Павелчак, Т. Скомський, С. Малиніяк, Н. Михальцьо, Зенон Войтович і П. Жечестовський.

Закриваючи річні збори голова Відділу Т. Малиніяк подякував всім за присутність і побажав ще кращих успіхів у праці в 1993 році.

Анна Войтович

ВІТАЄМО НОВИХ ЧЛЕНІВ!

Управа і члени 5-го Відділу ООЛ в Ньюарку, Н. Дж., сердечно вітають нових членів нашого Відділу: Володимира і Галину Власюків, Михайла Матвієва, Надію Яріш і Дмитра Підбережного. Бажаємо Вам успіхів у громадській праці!

Управа 5-го Відділу ООЛ

Управа і члени 1-го Відділу ООЛ в Нью-Йорку сердечно вітають у своїх рядах нових членів: Богдана Биця, Миколу і Марію Дробенків, Марію Джус, Михайла Мандзяка і Жанет Кишена-Сомборський.

Управа 1-го Відділу ООЛ

ПОДЯКА

Як вдячність панові Іванові Гресь, голові 7-го Відділу ООЛ в Джерзі Сіті за виявлену мені прислугу, складаю 30.00 дол. на пресовий фонд журналу "Лемківщина".

Павлина Андрієнко-Данчук

ЗАМОВЛЯЙТЕ ВІДЗНАЧКУ!

В вересні м. р. заходами КУ ООЛ виготовлено організаційну відзнаку.

Проект її опрацював Богдан Титла. Відзнака, величини ¼ ін. зображує золотий тризуб з зеленими смерековою та дубовою галузками (внизу) та золотим написом "Лемківщина" (в горішній частині) на синьому тлі.

Відзнаку в ціні 4.00 дол. можна набути в управах Відділів ООЛ, або безпосередньо в Крайовій Управі:

ODLWU, Inc.
P. O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007

ORGАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ
ВІДДІЛИ: ПАССЕЙК, ЕЛІЗАБЕТ, НЮАРК, ДЖЕРЗІ СІТІ, НЮ ЙОРК, ЙОНКЕРС
влаштовують

ФЕСТИН — "ПІКНІК"

в неділю, 22 серпня 1993, поч. 12 год. дня

в Українському Домі Культури при Davidson Avenue в South Bound Brook, N. J.
(оселя Української Православної Церкви-Пам'ятника)

Оркестра: "ЧАРІВНІ ОЧІ"

Сердечно запрошуємо!

РІЧНІ ЗБОРИ 5-ГО ВІДДІЛУ ООП В ІРВІНГТОНІ, Н. ДЖ.

У суботу, 20 березня 1993 р., 5-ий Відділ Організації Оборони Лемківщини в Ірвінгтоні, Н. Дж., відбув загальні Річні збори в присутності 30 осіб в Українському Народному Домі в Ірвінгтоні.

Голова 5-го Відділу ООП В. Кікта відкрив збори, привітав присутніх: голову Крайової Управи ООП в Америці Марійку Дупляк з чоловіком Стефаном, представника 3-го Відділу ООП І. Долошицького, від 4-го Відділу ООП — його голову В. Матлагу і Івана Васічка з дружиною та всіх членів і гостей, що зібралися, нових членів, які вступили в ряди ООП 5-го Відділу: Михайла Матвіїва, Надю Яріш, Галину і Володимира Власюків, Дмитра Подбережного.

Збори розпочато молитвою "Отче наш", яку відспівав пан Полянський зі всіма присутніми на зборах.

До Президії зборів вибрано: голову — М. Дупляк, містоголовою — В. Матлагу і на секретаря — Анну Войтович.

Всі звітодавці вказували на добру працю, ведену 5-тим Відділом ООП і вдоволення з приводу росту кількості нових членів, що приведе до більш інтенсивної праці для добра цього Відділу ООП.

Після вичерпання звітів уступаючої управи вибрано нову, а радше перевибрано стару управу для продовження праці в 5-му Відділі на наступну каденцію в такому складі: голова — В. Кікта, містоголова — Іван Сорока, секретар — А. Войтович, скарбник — Іван Копина, імпрезові референтки — Мілля Нищіт і Оршуля Сорока, господарський референт — Стефан Бігуняк, допомовний реф. — Стефанія Ільчишин і Михайло Ільчишин, організаційний реф — Іван Нищіт.

Вільні члени: Юлія Гривна, Леся Пех, Андрей і Ева Гбур, Юрій і Ева Чарний, Стефанія Шопа, Михайло Цьок, Теодор Полянський, Михайло Матвіїв, Галина і Володимир Васюк, Надя Яріш, Дмитро Подбережний.

Контрольна комісія: голова — Михайло Дзіман, члени — Мирослав Гривна і Теодор Пиж.

Голова Крайової Управи ООП в Америці п. Дупляк високо оцінила працю 5-го Відділу. Про це свідчить Грамота Крайової Управи ОOП в Америці за найбільшу активність у 1989-1992 роках, вручену на ХХIII З'їзді ООП 31-го жовтня 1992 р. П. М. Дупляк побажала успіхів у подальшій праці, даючи велике признання Відділові і теперішньому голові В. Кікті за все досягнення і почини. У заключному слові вона розповіла про свою поїздку на "Ватру 1992" і повідомила, що в 1993 році на Україні відбудеться Конгрес Світової Федерації Лемків.

На закінчення зборів новопереобраний голова В. Кікта щиро всім подякував, закликав до більшого довір'я, дисципліни, що уможливить нас ще краще

працювати для добра Організації Оборони Лемківщини і запросив на перекуску.

Збори закінчено українським національним гімном "Ще не вмерла Україна".

А. Войтович

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ 4-ГО ВІДДІЛУ В ЕЛІЗАБЕТ-КАРТЕРЕТ, Н. ДЖ.

Збори відбулися 16-го травня 1993 року в приміщенні Українського Дому в Картерет. Н. Дж.

Збори відкрив діючий голова Василь Матлага вітаючи присутніх членів, голову КУ п-ні Марійку Дупляк та запрошених гостей, та прочитав порядок нарад. Згідно з порядком нарад, вибрано Президію зборів у складі: Марійка Дупляк — голова, Іван Васічко — секретар. Протокол з попередніх зборів відчитав Андрій Моряк. Затверджено теж Номінаційну Комісію в складі: М. Кухта — голова, члени: І. Копій, М. Вуйцьо.

Звітування розпочав уступаючий голова Василь Матлага. На протязі минулої каденції Відділ влаштовував доходові імпрези, перепроваджував коляду. Дохід був призначений на допомогу нашим людям в Польщі, а з часом проголошення Української Держави в більшості спрямувало допомогу в Україну. Крім цього, висилано багато листів до президента США, сенаторів і конгресменів у справі визнання України та її безпеки. Наші члени брали участь у маніфестаціях та імпрезах, які влаштовувала українська громада, репрезентували Відділ в посвячення пропорів ООП по відділах. Наші члени передплачують і читають журнал "Лемківщина". Голова склав подяку управі і членству за співпрацю.

Секретар Андрій Моряк звітував про свою працю. Звітували: Іван Васічко про фінанси Відділу, а М. Гінда про допомогу. За Контрольну комісію звітував Михайло Кухта, який рівно ж подав внесок уділити абсолюторію уступаючій управі. Голова Номінаційної комісії Михайло Кухта подав склад управи на наступну каденцію: Василь Матлага - голова, Василь Завійський — заступник, Андрій Моряк — секретар, Іван Васічко — фінансовий реф., Антін Гнатишак — організаційний, Михайло Гінда і Микола Камінський — допомові, Іван Кушнір, Марія Васічко, Марія Вуйцьо, Марія Завійська — члени управи. Михайло Кухта — голова Контрольної Комісії, Ілько Копій і о. Іван Лишик — члени.

Привіти склали: голова Крайової Управи ОOП п-ні Марійка Дупляк, яка рівно ж подала цінні інформації та напрям давньої праці нашої організації. Новообраний управі привітання склали: від 3-го Відділу в Пассейку Стефан Дупляк, від 5-го Відділу в Ірвінгтоні Іван Нищіт і Т. Полянський, від Стейтової Ради УККА Володимир Янів, від місцевих організацій ООСЧУ — Іван Рачинський, "Провидіння" — Дем'ян Сенюк, від

ВЕСІЛЬНІ ДЗВОНИ

ВІНЧАННЯ МОЛОДІЇ ПАРИ В НЮАРКУ

Стефан і Варвара Бігуняки.

Субота, 24-го квітня 1993 р., була незабутнім днем в житті української громади — уродженців Лемківщини округи Ньюарк—Ірвінгтон, Н. Дж., а найбільш пам'ятним він залишився в серцях Стефана і Варвари Бігуняків — молодят, коли вони перед престолом Всевишнього у парохіяльній церкві св. Івана Хрестителя в Ньюарку присягали собі взаємну вірність і любов на новому шляху їх подружнього життя.

Після всіх вимог нашого обряду, вінчав молодих Стефана і Варвару парох о. Михайло Вівчар, ЧНІ.

З великим захопленням подивлялися забутій чар українського вінчання та традиції гості, які прибули з інших міст і стейтів Америки, а о. Михайло побажав молодій парі всього найкращого в майбутньому житті та підкреслив значення подружнього життя.

Немає сумніву, що це пробудило приспану націо-

СУА — Р. Теребецька.

Новообраний голова подякував голові Президії М. Дупляк за гарне провадження зборів, як рівно ж всім присутнім, та заявив, що дальше старатимемося працювати і допомагати нашему народові.

Взірцеві Збори закінчено українським гімном "Ще не вмерла Україна".

Іван Васічко

нальну гордість не в одного з нашої молоді.

Весільна частина відбувалася в Українському Народному Домі в Джерзі Сіті. Був соняшний квітневий день; численні гости, які приїхали з далеких і близьких міст Америки, заповнили велику залию.

При вході на залию молоду пару привітали найближча родина молодої і молодого традиційним звичаєм — хлібом, сіллю, вином, та короваєм та зложили їм побажання.

Весільним господарем-старостою був Іван Нищіт. Він зумів дуже культурно утримати весільну атмосферу, поєднавши одночасно великий настрій і скромність українського весілля.

Коли гости засіли за весільними столами, трапезу поблагословив о. Михайло Вівчар, ЧНІ.

Під час прийняття старший дружба Януш Пелеш побажав молодим багато щастя, здоров'я і багато синів і доньок.

Господар весілля Іван Нищіт зложив щирі побажання молодій парі, підкреслив у своєму слові, що хоч Стефан і Варвара народилися на західних землях Польщі, на вигнанню із нашої зеленої Лемківщини, вони заховали любов до своєї рідної землі і мови, і тієї благословенної днини запросили своїх батьків із Польщі. Батько молодого Йосиф Бігуняк, мама молодої Марія Гушовська та сестра Йолянта приїхали поблагословити своїх дітей на новій дорозі життя, де цвітуть рясні рожі любови і стелиться дорога зеленого барвінку до щастя.

Молода пара є членами 5-го Відділу ООЛ в Ірвінгтоні, Н. Дж. То ж з цієї нагоди староста попросив до слова В. Кікту, голову 5-го Відділу, який зложив в імені Управи ООЛ своїм членам найкращі побажання і ґратуляції, доброго здоров'я, щоб щастлисі завжди і всюди любов і щасливе життя, щоб не зазнали ніколи похмурних днів і журби і зуміли зберегти любов і вірність в подружньому житті і вірність своєї Батьківщині — Україні. Закликав також присутніх гостей зложить пожертви на журнал "Лемківщина", на матеріальну допомогу квартальному, за згодою молодої пари і господаря весілля.

Збиркою зайнялися Іван Нищіт, Леся Пех, Микола Козюпа, В. Кікта. Збирка принесла 460.00 дол., за що належиться щира подяка жертвовавцям. Закінчуєчи весілля покликано молоду пару, молодий зняв вінок з молодої та змушений був відкупити молоду невістку від дружбів, а гости приспівували українських весільних пісень.

Дай Боже молодій парі всього доброго, Божого благословення і многих літ прожити і щасті і здоров'ї.

гість

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ОРЕСТА ЗІЛИНСЬКОГО

*Хотів би я не так умерти, не в оселі,
а десь далеко, щоб ніхто не знов,
щоб плакали не люди, лиш похмурі скелі,
та вітер інколи сумні пісні спіав.*

Павло Тичина

Під цими поетичними рядками стояв строгий текст траурного повідомлення: "16-го липня 1976-го року в далекому Вигорлатському лісі доля навіки припинила тривожний та трудний шлях українського вченого-славіста, літературознавця і фольклориста кандидата наук і доктора філософії Ореста Івановича Зілинського, довголітнього працівника Чехословацької Академії Наук у Празі".

З того часу минуло майже 17 років. Загадкова смерть О. Зілинського, про яку в пресі України та Пряшівщини не було найменшої згадки, і досі належно не вияснена. Ні одним рядком не було відзначено на Рідних Землях недожите 60-річчя від дня народження цього визначного вченого. Більше того, його ім'я від початку 70-их років там не вільно було навіть згадувати. Весь набір його 635-сторінкової книжки "Українські народні баляди Східної Словаччини", яка могла бути окрасою української фольклористики, у 1971 році було за наказом комуністичної цензури знищено після останньої коректи. Не пощастило йому і в діяспорі. Його дві великі монографії — про історію дослідження дум після арешту Катерини Грушевської 1928 року та про українські обрядові ігри (ним же перекладені англійською мовою), ухвалені до друку ще в середині 60-их років, і досі "чекають черги" в Інституті українських студій Гарвардського університету.

Зате чужина дала йому після смерті яку-таку пошану. В наукових журналах Чехо-Словаччини, Польщі та західних країн було опубліковано кілька некрологів про О. Зілинського. Чеська Академія Наук у Празі 1978 р. видала його каталог "Народні баляди західних Карпат", а Словацька Академія Наук у Братиславі в тому ж році — 440-сторінкову монографію "Словацька народна балада в інтеретнічному контексті". В престижному конкурсі на найкращу фольклористичну публікацію 1978 року остання книга здобула першу премію. Канадський Інститут Українських Студій в Едмонтоні вшанував пам'ять О. Зілинського виданням його 440-сторінкової "Антології української лірики" (Торонто, 1978), а Українська Автокефальна Православна Церква в США з ініціативи Патріарха Мстислава до 60-річчя з дня народження О. Зілинського видала окрему книжку про

його життя і наукову діяльність "Науковець з душою поета" (Бавнд-Брук, 1983), в прекрасному оформленні художника Богдана Певного. В ній подано і повну бібліографію друкованих праць вченого (204 позиції).

На жаль, основні праці О. Зілинського і досі залишаються в рукописах або є розкидані у важко доступних наукових журналах та збірниках. Вони і по цей день належно не дослідженні й не оцінені, хоч у 60-70 роках вони становили вершину українознавства. Йдеться, головним чином, про праці з ділянки шевченкознавства, дослідження письменників "розстріяного відродження", поетів-шестидесятників антологію яких він вдав у перекладі чеською мовою). У фольклористиці він накреслив нові шляхи дослідження календарних обрядів, баляд, дум та історичних пісень. Вже на початку 70-их років він висунув ідею застосування комп'ютерів в українській фольклористиці. Будучи лемком за походженням (із села Красна, Горлицького пов.), чималий внесок він зробив для дослідження лемківського фольклору.

Цього року минає 70 років від дня народження Ореста Зілинського. Союз русинів-українців Словаччини, разом з Катедрою української мови і літератури Університету ім. Шафарика у Пряшеві, Музеєм української культури у Свиднику, Спілкою українських письменників Словаччини та Асоціацією україністів Словаччини вирішили вшанувати пам'ять цього визначного українського вченого міжнародною науковою конференцією. Конференція "Орест Зілинський і карпатознавство" проходила 16-19 червня ц. р. у Свиднику (де він похованний) як складова частина Свята культури русинів-українців Словаччини.

М. Мушинка

РОЗШУКИ

Пошукую свого діда **Йосифа Трохановського**, родом з Білцареви, який після 1-ої світової війни виїхав до США. Хто знає про нього, або він сам прошу писати:

Дмитро Трохановський
534 Inkster Blvd
Winnipeg, Man R2W 0K9
Canada

ВІДІЙШЛИ ВІД НАС...

УМЕРЛА НАЙСТАРША ЛЕМКІВСЬКА СПІВАЧКА МАРІЯ МАКАРА

Марія Макара

У Великодній понеділок (за новим стилем) 12-го квітня 1993 р. в с. Висова Горлицького пов. на Західній Лемківщині на 93-му році життя померла найвизначніша лемківська народна співачка Марія Макара-Гойсак (народжена 2 серпня 1900 р.).

Ще вісімдесят років тому, влітку 1912 р., з її голосу за допомогою фонографа записував пісні відомий український музичний фолклорист Філарет Колесса. Саме її піснею "Ой приїхали козаки з обозу" відкривається його збірник "Народні пісні з Галицької Лемківщини" (Львів, 1929). Пізніше від неї записували пісні Р. Райнфус, О. Гижса, Я. Полянського, П. Стефанівського та інші збирачі фолклору. Я познайомився з нею в січні 1976 р. З того часу відвідував її багато разів і досі записав від неї та її дочки Іванни понад триста лемківських пісень, опис хрестин, весілля, похорону, календарних звичаїв і т. п.

На "Лемківській ватрі" у Бортному пісня у її виконанні здобула свого часу першу нагороду.

Марія Макара була незвичайною співачкою. Пісня була постійною супутницею її життя. Вона супроводжувала її у тяжкому дитинстві, коли її батько виїхав на заробітки до Америки, залишивши вдома

дружину з чотирма дітьми, з яких 9-річна Марія була найстаршою. Супроводжувала її і в юності, коли її коханий Степан п'ять років воював на фронтах першої світової війни. І в сімейному житті, коли їй доводилось з чоловіком та дітьми жити і одній кімнаті багаточлененої родини, де разом з людьми зимували кури, качки, телята, ягњата...

Марія Макара стала активною членкою товариства "Просвіта" у Висовій, членкою сільського та церковного хорів і драматичного гуртка, постійною свашкою на весілях. Поступово її сім'я економічно зміцнювалась. Чоловік почав успішно торгувати, купив навіть автобус, який курсував на лінії Висова—Горлиці, побудував нову хату. Та в 1931 р. він тяжко захворів, а в 1940 Марія овдовіла. Померли в неї і двоє дітей, залишилась лише дочка Іванна, яка жила разом з нею ціле життя.

Грізну війну вона пережила в рідному селі, однак ще грізнішими виявилися для неї післявоєнні роки, коли її, важко хвору, разом з дочкою та зятем було насильно вивезено в с. Луги, воєводство Гожув Велькопольські в Західній Польщі. Після десяткох років вся сім'я повернулася в рідне село Висову, де їм вдалося відвоювати від польської влади рідну хату і зайнятися сільським господарством. І тут її життя не було легким та гріло її почуття, що вона є вдома. В церкві вона була першою співачкою. Своїми чудовими похоронними піснями вона випроваджувала в останню дорогу майже всіх своїх померлих односельчан. Востаннє свою рідну дочку Іванну Ференц, яка умерла 3 лютого ц. р. (Див. НС, 1993, № 10, с. 5). З того часу бабка Марія вже майже не вставала з ліжка.

Згідно з народним повір'ям, душі людей, що померли на Великдень, ідуть прямо в небо, бо тоді, мовляв, "небо буває відкритим". Марія Макара заслуговує на таку Божу ласку, бо ціле її життя було позначене благочестивістю і добротою. Доброта випромінювала зожної клітини її тіла.

Визначної народної співачки вже немає між нами, але залишилися її пісні. В збірниках, на магнітофонних стрічках та відеокасетах... Хотілося б, щоб пісні Марії Макари були видані окремою книжкою як пам'ятка багатої лемківської культури. Вони і справді заслуговують на те.

Микола Мушинка

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 30 січня 1993 р. по довгій і тяжкій недузі відішов у вічність **Дмитро Стефура**. Покійний народився 1 вересня 1916 року в селі Карликів Сяніцького повіту, де і проживав свої молоді роки, але Друга світова війна загнала його, як і багато нашої молоді на тяжку працю до Німеччини, де Дмитро працював 5 років. По закінченні війни з табору Ді-Пі приїхав до Америки в грудні 1950 року, де знайшов працю на Мангатані, Н. Й. Невдовзі запізнався з Галиною Даньо, з якою одружився. Але життя не було веселим, бо всі переживання і тяжка праця відбилися на здоров'ї покійного. Хворів понад 18 років та все мріяв про вільну Україну і свою батьківщину — Лемківщину.

Був одним із членів, які після війни відновлювали 1-ий Відділ ООЛ в Нью Йорку в 1959 р.

Похорон покійного Дмитра Стефури відбувся 2-

го лютого 1993 р. з похоронного закладу Петра Яреми до церкви св. Юра в Нью Йорку, а відтак — на цвинтар св. Андрія в Савт Бавнд Бруку.

Після похоронних відправ, на тризні, присутні зложили 155.00 дол. в пам'ять покійного, які розподілено наступним чином: 55.00 дол. — на радіогодину об. Василіян в Нью-Йорку і 100.00 дол. — на Пресовий Фонд журналу "Лемківщина". Жертводавці: по 50.00 дол. — Д. Пужик і С. Пужик; по 10.00 дол. — П. Прядка, А. Кадиляк, Е. Гарайда, А. Шпинда, М. Качун; по 5.00 дол. — М. Мороз. Збіркою займалася Ева Гарайда.

Всім жертводавцям щира подяка, а покійному Дмитрові американська земля нехай буде пером.

За участь в похоронних відправах і даток на Служби Божі дякує всім прибита горем дружина Галина та дальша родина в Америці і Польщі.

П. Г.

КОЛЯДА 1992-93 — СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ

(Продовження)

1-ИЙ ВІДДІЛ ООЛ, НЬЮ-ЙОРК (Доповнення)

по 20.00 дол.: В. Щерба, С. Дунський;

по 10.00 дол.: М. Мицьо, О. Погорецький, М. Михалишин, М. Карчук, І. Колодій, Я. Калистянський, С. Полк, Б. Михалишин, С. Трояновський, П. Купер, Д. Трояновський;

5.00 дол.: В. Коваль;

4.00 дол.: М. Винник;

по 2.00 дол.: Б. Корнова, Б. Шафранський.

Збірщик: Василь Щерба

ДЕЛЕГАТУРА ООЛ, БАЛТИМОР, М. д.

30.00 дол.: проф. В. Папійчук;

по 25.00 дол.: д-р М. Когут, д-р А. Лемішка;

20.00 дол.: І. Радь;

по 10.00 дол.: С. Поліщук, інж. Б. Саламаха, С. Поперечний, А. Чорний, С. Басараб, П. Фесанік;

по 5.00 дол.: З. Гой, В. Стельмах, М. Калька.

Збірщик: Іван Радь

7-ИЙ ВІДДІЛ ООЛ, ДЖЕРЗІ СІТІ, Н. Дж.

по 30.00 дол. — В. Сохан, Н. Кравчук, Ф. Вовк;

по 20.00 дол. — Д. Гбур, Т. Бобер, С. Мельник, Т. Мусило, П. Лукачин, М. і Л. Пилипчак, А. Калинович, С. і А. Гуральєвич, М. Білий, М. Білий, Ю. Колодій, А. Плескун, П. Андрейчак, А. Кедринський, П. Костик, Ю. Ференцевич, В. Куций, О. Островерха, В. Бойко, В. Жуковець, Т. Доманський, Д. Тхір, П. Андрієнко-Данчук, І. і Т. Шевчук, Сметанюк;

по 15.00 дол. — Т. Кахнич, Г. і С. Мілко, Г. Озоровський, Г. Махновський, В. Блажейовський, В. Добровольський, П. Теличка, І. Білій;

по 10.00 дол. — Я. Вацяк, П. Гоч, С. Максимчук, П. Мацияк, І. Когут, Себи і Тизіо, Т. Гончарук, Т. Фарбанець, С. Гицяк;

ра, Е. Чекай, А. Фусяк, А. Галущак, Р. Подобінський, В. Адамчак, Т. Ванца, А. Тилявський, М. Майор, В. Білук, Р. Стеблєцький, Г. Лошанович, І. Лучечко, П. Васько, Г. Клим, Л. Гонзалез, М. Кравчук, Е. Котик, В. Кух, Б. Лаходицький, Я. Оленин, Т. Порада, Р. Юревич, Т. Бридун, Г. Гаврилюк, П. Команецька, Т. Ковбасюк, В. Сирієв, І. Вішна, Т. Лучка і Ковбер, Й. Жубрицький, Ст. Гира, С. Чухта, П. Палка, М. Решітник, М. Савчак, І. О. Гресь;

6 дол. — Г. Чергоняк;

по 5.00 дол. — А. Тузіо, Д. Фусяк, С. Чуйко, Б. і Ю. Рептак, В. Матлага, В. Карай, Г. Бура, І. Бридун, Дж. Куфта, А. Фарбанець, Г. Клепко.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ "ЛЕМКІВЩИНА"
З НАГОДИ ВІНЧАННЯ ВАРВАРИ І СТЕФАНА БІГУНЯКІВ
ПОЖЕРТВИ СКЛАЛИ:

50.00 дол. — Стефан і Варвара Бігуняки;

25.00 дол. — Юрій Хухра;

по 20.00 дол. — Іван Нищіт, Стефан і Варвара, Іван Кіспестар і Стелія Люс;

по 10.00 дол. — В. Кікта, Микола Коцюпа, В. Маркусь, Михайло Цьок, В. Бренич, Антоні Гнатишак, Марія і Василь Завійські, Михайло Ільчишин; Богдан Вітяк, Іван Лисяк, Михайло і Тереса Шпигульські, М. Мовчан, М. Гривна, Генри Жрадко, А. Казімнярський, Л. Колямка, Б. Синчак, Михайло Білий, Богдан Горбаль, Ярослав і Христина Бодневичі, Ева Гардоцька, Іван і Марта Малиняк, Стефан Капітула, Леся Пех, Яцек Вишовський, Андрей Гбур;

по 5.00 дол.: Стефан Печер, Теодор Глива, Іван Глива, Ярослав Баюс, Іван Фузевич, Марійка Вітяк, Дмитро Подбережняк, Іван Мамрона, Михайло Баюс, Стефанія Шопа, Юлія Дуда, п. Курзинський, Андрей Демчак.

Разом: 460.00 дол.

Всім жертводавцям сердечно дякуємо, а Варварі і Стефанові Бігунякам бажаємо щастя у їхньому житті!

Адміністрація "Лемківщини"

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЖУРНАЛ "ЛЕМКІВЩИНА" СВОЇМ РІДНИМ В УКРАЇНІ Й ПОЛЬЩІ!

Дорогі Читачі!

Адміністрація "Лемківщини" кожноточно висилає даром біля 200 чисел журналу на відомі нам адреси в Україні й Польщі. У зв'язку з високими поштовими коштами, ми будемо змушені припинити дарову висилку. Тому просимо Вас, передплачуєте "Лемківщину" своїм рідним чи знайомим.

Річна передплата летунською поштою виносить 16.00 ам. дол. річно.

Адміністрація "Лемківщини"

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ "ЛЕМКІВЩИНА"

В ПАМ'ЯТЬ СВ. П. ІВАНА ПЕЦІЛЯКА

(Збірку переведено на Загальних річних зборах
2-го Відділу ООЛ в ЙОНКЕРСІ, Н. Й.)

60.00 дол.: Петро Вариха.

50.00 дол.: Надія і Степан Гованський.

По 20.00 дол.: Юрій Ковалчик, Маріян Коць, Петро Русинко.

По 10.00 дол.: Василь Гаргай, Стефан Дупляк, Лев Футала, Василь Васічко, Мирослав Климко, Ярослав Кіцюк, Корнило Бабяк, Петро Шкафаровський, Теодор Салей, Степан Курило, Андрій Кащак, Еміль Тутко, П. Капітула.

По 5.00 дол.: Зенон Войтович, Теодор Сахар, Теофіль Ропицкий, Стефан Бреня, Вол. Уздейчук, Михайло Барна.

Разом: 350.00 дол.

НА ДОПОМОГОВИЙ ФОНД 5-ГО ВІДДІЛУ ООЛ СКЛАЛИ:

1000.00 дол.: д-р Богдан Фецович.

200.00 дол.: д-р Любомир Кузьмак.

По 100.00 дол.: д-р Степан Ворох, Михайло Литвин-Литвин.

75.00 дол.: Кредитівка Самопоміч Ніоварк.

По 50.00 дол.: Михайло Леськів, Евген Грицай, Віктор Роговський, Володимир Закамарок, д-р Роман Кравчук.

По 40.00 дол.: д-р Тарас Шегедин, д-р Богдан Худьо.

По 30.00 дол.: Степан Сорока, Роман Смоленець, Теодор Пиж.

По 25.00 дол.: д-р Юрій Стефанівський, Ярослав Ткач, Розалія Цюняк, Ірина Басняк, Анна Козак, Зенон Федорчук, Божена Ольшанівська.

По 20.00 дол.: Іван Калинович, Юлія Пенок, Михайло Заверуха.

Разом: 2,125.00 дол.

Редакція на приймає матеріалів не підписаніх авторами та застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову. Прислані матеріали редакція не повертає.

Статті підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції. Редакція не буде поміщувати незвичливих, образливих для кого-небудь висловів.

Передрук матеріалів з "Лемківщини" дозволяється при умові подання повної назви журналу.

Адреса: "LEMKIVSHCHYNA" Magazine, P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA

"LEMKIVSHCHYNA" Magazine is published quarterly by Organization for Defense of Lemko Western Ukraine, Inc., P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Subscription Rate: US \$10.00 per year (Bulk mail), US \$16.00 (air mail); single copy: US \$2.50.

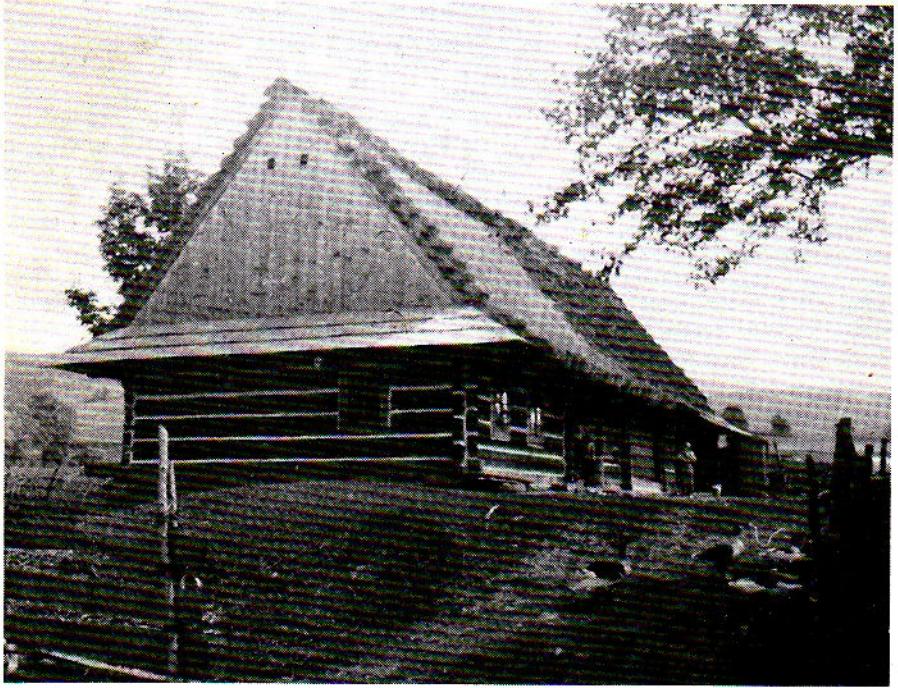
Квартальник "ЛЕМКІВЩИНА" видає Організація Оборони Лемківщини в Америці.

Адреса: P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Річна передплата: 10.00 ам. дол. звичайною поштою, 16.00 ам. дол. летунською поштою; ціна поодинокого числа 2.50 ам. дол.

Return to "LEMKIVSHCHYNA"
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007

BULK RATE
U.S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, NJ
PERMIT No. 937

Лемківська хата з околиць Сянока. 1936 рік.